

Izhaja vsak četrtek

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
34100 Trst, Ulica Ghenga 8/I, Te-
lefon 28-770. 34170 Gorica, Piazza
Vittoria 46/II, Pošt. pred. (casel-
la postale) Trst 431. Poštni če-
kovni račun Trst, 11/6464
Poštšina plačana v gotovini
T E D N I K

NOVI LIST

Povečana izdaja 100 lir

N A R O Č N I N A :
četrletna lir 850 — polletna lir
1400 — letna lir 2800 ♦ Za ino-
zemstvo: letna naročnina lir 4200
Oglasi po dogovoru
Spedizione in abb. post. I. gr. bis
S E T T I M A N A L E

ŠT. 823

TRST, SREDA 23. DECEMBRA 1970, GORICA

LET. XIX.

Tudi nam kaže pot

Današnji svet je poln, prepoln problemov in »problemov« in poln modrecev, pismoukov in farizejev. Pa tudi cezarjev in Herodov, ki se ne pomišljajo moriti s tanki, kot v Gdan-
sku, ali z brzostrelkami, kot v Vietnamu, tudi nedolžnih otrok in njihovih mater. Kljub temu pa se delajo za osvoboditelje, branivce miru in bojvneke za pravičnejšo družbo. Vsak dan je okrog nas pravi sejem idej in ideologij, vsako uro nas zasuje iz radijskih oddajnikov plaz novic, ki povečujejo in obtožujejo, hvalijo in grajajo, ščuvajo in mirijo. Okrog nas je neprestan vrišč sejmarjev, ki ponujajo svoje in tuje literarne in likovne izdelke ter se proglašajo za avantgardiste.

Človek, ki hoče ostati sredi tega sejmar-
skega vrvenja in petolizniškega češčenja He-
rodov in cezarjev na pravi poti, postaja zme-
den. Propagandni hrup iz zvočnikov mu po-
gosto prevpije glas vesti, spoznanje resnice v
njem. Izgublja mero za stvari, merilo za doga-
janje. Njegovo pojmovanje vrednot postaja
zmedeno. Kaj je bolje? Nasilje v imenu idej
in idealov, ki obetajo in verjetno tudi hočejo
dobro bodočim generacijam ter mislijo, da tisto
bodoče dobro opravičuje sedanje zlo nasilja?
Ali toleranca in miroljubnost zaradi brezbriz-
nosti in egoizma, ki se noče izpostaviti in ne
mara ničesar ivergati?

Vsak hip se pojavijo na našem nebu nove
zvezde, zabléste in ugasnejo, še preden smo
se jih utegnili prav razveseliti. Zaman upamo,
da nam bo katera pokazala pravo smer. Čim
se zadrevimo za kakšno, se najdemo kmalu
v močvirju ali v temi.

Le ena zvezda stalno, mirno in mlo žari na
našem obzorju. To je betlehemska zvezda, ti-
sta, ki je pripeljala tri modre k jasicam, v
katerih je ležalo Božje dete. Eksplozivno po-
javljanje novih zvezd, njihov slikoviti ognje-
met na nebu jo zasenči, toda vedno spet se
pojavlja tam daleč pred nami in nas vabi, naj
stopimo za njo, naj se podamo tja, kjer edino
lahko najdemo tisto, kar tako iščemo, tudi če
si tega sami nočemo priznati: smisel našemu
življenju in naši smrti, naši ljubezni in naši sre-
či, pa tudi naši nesreči in trpljenju. Samo za-
vest, da je v vsem tem, kar je v nas in kar je
okrog nas, neki smisel, neki božji načrt, nas
lahko pomiri in nam napravi svet spet domač
in znosen; samo to nam lahko vrne občutek,
da je svet vendarle umerjen za nas.

Onkraj vseh ideologij in resnic, propagan-
de in »resnic« ostane tisto Dete, ki ga je De-
vica rodila in v jasli položila. Vsi tisti, ki se
posmehujejo, si ne morejo in si ne bodo nikoli
izmislili ničesar, kar bi bilo veličastnejše, lepše
in skrivnostnejše, obenem pa bolj smiselno ka-
kor ta sprivnost. Gorje, če bi je ne bilo. Ta-
krat bi bilo res težko živeti. Tako pa smo

(Dalje na 12. strani)

Božični motiv

risba: HERMAN VREČKO

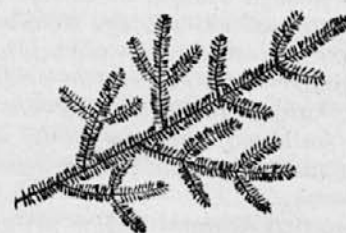
Vesele božične praznike

in srečno novo leto

želi naročnikom,

bralcem, sodelavcem in vsem Slovencem

NOVI LIST

NEKAJ MISLI OB ZAKLJUČKU LETA

Leto 1970 se bliža koncu. To je priložnost za obračun o poravljenem delu, zlasti za razmišljanje, kakšne naj bodo smernice, po katerih se bomo ravnali pri svojem delovanju v novem letu.

Slovenska narodna skupnost v Italiji si je po svojih političnih, kulturnih, gospodarskih in drugih družbenih organizacijah ter ustanovah tudi letos prizadevala, da bi se ustvarili pogoji, v katerih bi lahko nemoteno razvijala vse svoje ustvarjalne sposobnosti ter postala subjekt družbenega dogajanja. Njeno prizadevanje je šlo predvsem za tem, da bi se odstranile ovire, ki še ne dovoljujejo, da bi se vsaj približali postavljenemu si cilju.

Ovire so subjektivne in objektivne narave. Med prve spadajo še vedno pomanjkljiva narodna in družbena zavest, slabo poznavanje obstoječega pravnega in družbenega ustroja, težnja po lagodnosti, odklanjanje odgovornosti ter vrsta drugih psiholoških dejavnikov, ki so značilni za dobo, v kateri živimo. Vse to gotovo slabi naše skupno delo in med drugim povzroča, da ne moremo tako uspešno korakati vstrik z večinsko narodnostno skupnostjo, kot bi ustrezalo zahtevam sedanjega časa in zlasti ciljem, ki smo si jih zastavili ter si jih dan za dnem postavljamo.

V letu, ki gre h kraju, smo sicer dosegli določen napredek pri odstranjevanju teh subjektivnih ovir, saj moramo priznati, da je

proces slovenskega osveščanja razširil svoje področje, kar pomeni, da si je odprl pot v širše zamejske kroge; tudi, vsaj delno, med tiste, ki so bili dozdaj preveč pasivni. Med pozitivnimi postavkami lahko v tej zvezi beležimo rahel porast učencev slovenskih šol, razširitev prosvetnega in kulturnega delovanja, še kar dobro stopnjo športnega udejstvovanja in ne nazadnje tudi povečano stopnjo politične angažiranosti, kar smo lahko ugotovili ob letošnjih upravnih volitvah.

Priznati pa moramo, da kljub temu še nismo dosegli stanja, ki bi nas zadovoljilo; še nismo razširili svojega delokroga na vse slovenske množice, ker obstajajo plasti našega ljudstva, do katerih ne pride slovenska beseda, katerih ne zajema slovensko prosvetno in kulturno bogastvo in ki so izven območja naših političnih in družbenih organizacij.

Zaradi tega mora tudi v prihodnjem letu biti naša vsakdanja, trajna skrb, da se skušamo na katerikoli način približati tistim plastem našega ljudstva, ki so zdaj pasivne, da skušamo te plasti mobilizirati, da se bodo zavestno in aktivno vključile v proces slo-

venskega osveščanja, ki ni nič drugega kot najpopolnejša in v naših razmerah edino možna oblika splošnega družbenega osveščanja.

Prizadevanje slovenske narodnostne skupnosti v Italiji je, kot smo že omenili, šlo dalje za tem, da se odstranijo tudi objektivne ovire, ki preprečujejo naš razvoj in napredek. Te ovire predstavljajo predvsem nekateri zakoni in predpisi iz časov fašističnega režima. Zares čudno je, da jih vlada in parlament še nista odpravila. Čeprav so v kričnem nasprotju s črko in duhom republiške ustave ter z vsemi mednarodnimi listinami in sporazumi, so sestavni del italijanskega pravnega reda. Šele v zadnjem času se zdi, da se na tem področju nekaj premika, in upamo, da odgovorne oblasti ob prizadevanju za odpravo fašistične zakonodaje ne bodo pozabila tistih členov civilnega in kazenskega zakonika, civilnega in kazenskega postopnika, ki so izrazito protislovenske narave.

Oviro več predstavlja dejstvo, da se kljub vsemu leporečju tudi z najbolj odgovornih mest v bistvu vendarle še vedno slepomiš z nekaterimi jasnimi obveznostmi mednarodne narave, kot so na primer mirovna pogodba, londonski sporazum, listina o človečanskih pravicah in končno tudi določeni členi republiške ustave ter posebnega statuta dežele Furlanije - Julijske krajine. Vsakdo lahko razume, da ta pravna nejasnost, to pomanjkanje ustreznih izvršilnih norm onemogoča ureditev cele vrste problemov, ki gredo od toponomastike do pravičnega slovenskega manjšinskega zastopništva v vseh javnih organih in ustanovah. To dejansko preprečuje, da slovenski ljudje niso in se ne čutijo polnokrvni, enakopravni člani družbe, v kateri živijo in za napredek katere tudi sami prispevajo svoj delež.

V letu, ki se zaključuje, so zamejski Slovenci po svojih političnih organizacijah in po svojih izvoljenih predstavnikih to stanje ponovno pojasnili najširši italijanski javnosti in oblastvom na vseh ravneh. O tem se je razvila široka razprava v deželnem svetu ob znanem zakonskem predlogu predstavnika Slovenske skupnosti Draga Stoka; predmet poglobljene debate je to vprašanje bilo ob razgovorih za sestavo levosredinskih krajevnih uprav v Trstu in Gorici in končno je ta problematika prišla v razpravo tudi v parlamentu, kjer so nekateri komunistični parlamentarci predložili zakonski predlog o predpisih za priznanje narodnih pravic in za zaščito slovenske narodne manjšine v deželi Furlaniji-Julijski krajini, o čemer je še ta mesec v poslanski zbornici govoril slovenski komunistični poslanec Albin Škerk.

Naj ob tem še omenimo obširno spomenico, ki je bila 3. t.m. poslana ministrskemu predsedniku Colombu in ki so jo podpisali predstavniki domala vseh obstoječih političnih, kulturnih, prosvetnih in gospodarskih organizacij Slovencev v Italiji. V tej spomenici so namreč natančno obrazloženi vsi naši problemi, ki še čakajo rešitve.

Ni naš namen, da bi nadaljevali z naštevanjem drugih ovir, ki so v napoto našemu razvoju in napredovanju. Vendar se nam zdi, da tu ne moremo zamolčati hudih problemov, ki nastajajo ob vedno večjem razvoju urbanizacije in industrializacije. To so problemi, ki nas hudo zaskrbljujejo, in sicer

ne samo zato, ker s tem postopno zgublamo dele svojega etničnega ozemlja, ampak tudi zato, ker imata ta pojava korenite socialne in ekonomske posledice, ki utegnejo izmaličiti tudi duha našega ljudstva, če se pravočasno ne sprejmejo določeni zaščitni ukrepi in če se tudi ta razvoj ne usmeri po pravičnem tiru.

Ze iz tega, kar smo bežno napisali, jasno izhaja, po kakšnih smernicah naj se ravna delovanje slovenske narodnostne skupnosti v letu, ki se bo začelo čez nekaj dni. Nadaljevali, povečati in poglobiti je treba prizadevanja, da se bodo končno pričele s pospešenim tempom odstranjevati ovire, ki onemogočajo ali vsaj silno otežkočajo razvoj in napredek našega ljudstva v Italiji. Pri tem se moramo zavedati, da smo vsi za skupno stvar odgovorni in da moramo vsi po svojih močeh in po svojih sposobnostih doprinesiti svoj delež za dosego postavljenih si ciljev. Vsak posameznik, vsaka organizacija, vsaka ustanova ima in mora imeti dovolj »manevrskega prostora« pri tem delu, kajti vsi so enako dragoceni in enako potrebni. Če se bomo vsi tega vedno zavedali in če bomo vsi strogo spoštovali pravila demokratične igre, bomo konec prihodnjega leta lahko naredili bogatejši in uspešnejši obračun.

Naš list se bo kot dozda držal samo teh načel in teh smernic. Prav zaradi tega je ohranil zvestobo svojih bravcev in upamo, da jo bo tudi v prihodnjem letu. D. L.

Besem o Rižarni v devetih jezikih

Pesnica Ketty Daneo je izdala v lepo opremljeni knjigi svojo pesnitev »La Risiera di San Sabba« (Rižarna pri Sv. Soboti) v devetih jezikih in sicer poleg italijanskega izvirnika v španščini, angleščini, hebrejščini, ruščini, nemščini, hrvaščini, francoščini in slovenščini. Slovenski prevod je oskrbela Lili Šuman.

Ketty Daneo je to pesnitev posvetila tisočem, ki so morali umreti v Rižarni kot žrtve nacističnega zverinstva. Zda o Božiču, prazni-

ku miru in ljubezni, se spominjamo njihove žrtve tudi za našo svobodo in srečo v svobodi še s posebno toplino in hvaležnostjo.

Knjigo je dobiti tudi v Tržaški knjigarni.

Vsem prijateljem, podpornikom in poslušalcem vošči vesele božične praznike ter srečo in uspehe v novem letu

Pevski zbor
JACOBUS GALLUS

Kako praznujemo v Evropi letošnji Božič

Letošnji Božič praznuje Evropa — hvala Bogu — brez strahu pred vojno nevarnostjo, kajti v sedanjem splošnem političnem položaju se zdi možnost vojne zelo daleč. Nasprotno — ravno za božični čas je prišla iz Združenih držav novica, da bo dal predsednik Nixon uničiti vse bakteriološko in zastrupilno orožje, Sovjetska zveza pa je, kot vse kaže, začela pomirjevalno vplivati na arabske države v sporu z Izraelom. Tudi pogajanja SALT o omejitvi strategične oborožitve obeh taborov trajajo naprej in je možno, da bodo privedle vsaj do kakšnega delnega rezultata. Že dolgo ni obhajala Evropa Božiča tako varna pred novo vojno kakor letos. Vendar pa se zaradi tega še ne more reči, da ga lahko obhaja tudi zbrano in v miru. Marsikje — in ne samo v Italiji — obhajajo praznike v vzdušju socialnih napetosti, hudih političnih trenj in tudi nemirov. Notranja nasprotstva so se zaostrila verjetno prav zaradi občutja večje varnosti.

BOŽIČ V »OAZAH«

Trenutno predstavljajo na božičnem zemljevidu Evrope mirne oaze le Francija, Švica, Holandija z Luksemburgom in Švedska. Francija je srečno prebrodila krizo političnega vodstva po De Gaullovem odstopu in smrti ter si ohranja naprej svojo politično stabilnost z močno degaullovsko sredino ob šibki skrajni levici in še bolj šibki skrajni desnici. Edini element nemira so le mladi maoisti, ki pa predstavljajo le bolj modno obliko »protestiranja« — in pa seveda priložnost za del pariške sodrge, da se lahko pod političnim plaščem prepušča nagonom razbijaštva in rogovilenja po cestah ter se pretepa s policijo. Švica in Holandija nimata niti hudih zunanjih niti težkih notranjih problemov, in isto velja tudi za Švedsko. Toda v vseh treh državah je čutili ravno zaradi tega precej zatohlo provincialno vzdušje. V Švici to odkrito priznavajo in skušajo ugotoviti vzroke, na

seveda tudi svojo dobro stran. Marsikje bi radi zdehali kot si pulili lase zaradi svojih političnih in socialnih problemov — tudi v Italiji.

KAKO OBHAJAJO BOŽIČ V NEMČIJI

V Nemčiji preživljajo Božič v obilju, prometni gneči in diskusijah. Nikjer v Evropi se ne bo pojedlo ta Božič toliko mesa, delikates, južnega sadja in slaščic kot v Nemčiji (le Slovenija bo v pogledu potic — pravih, pristnih orehovitih potic — tudi letos gotovo potolkla ne le bogato Nemčijo, ampak vso Evropo). Na sadnih trgih v delikatesnih trgovinah v Nemčiji prodajajo še te predbožične dni velike množine najboljšega, svežega grozdja in prave gore banan po smešno nizkih cenah, od velikanskih »chiquita« do drobnih, a mnogo okusnejših banan iz afriških in drugih »nerazvitih« držav. Toda povsod v nemških cerkvah so nabiti lepaki, ki pozivajo prebivalstvo, naj ne pozabi na lačne v svetu, naj se za Božič spomni tudi nanje in daruje zanje. In res, Nemci radodarno dajejo v ta namen. Marsikje stojijo tudi na pulitih v bankah puščice za lačne otroke v Afriki in Aziji.

Toda nemški Božič ne bo potekal samo v praznovanju za bogato obloženimi mizami, ampak tudi v diskusijah o tem, če je Brandt storil pametno ali ne, da je sklenil pogodbi s Sovjetsko zvezo in s Poljsko, ne da bi prejel za to kaj konkretnega. Zid, ki deli Berlin, še vedno stoji, Ulbricht se dela gluhega za vse besede pomirjenja in celo za prigovarjanje z vzhodne strani — vsaj nekateri verjamejo, da mu prihaja prigovarjanje k miroljubnejšemu sožitju tudi z Vzhoda — in na stotisoče vzhodnonemških družin za letošnji Božič še vedno ne bo smelo obiskati sorodnikov na tej strani berlinskega zida in meje.

Gnečo pa povzročajo v božičnem času v Zahodni Nemčiji tuji delavci. Skoraj dva milijona jih je. In velika večina te mase hoče za božične praznike domov: v Italijo, Španijo, Hrvaško in Slovenijo. Vse nemške in avstrijske železniške postaje so bile zdaj pred prazniki poplavljenе od tujih delavcev, ki so čakali na vlake, in najpogostejša napoved, ki je prihajala skozi zvočnike na postajah, je bila: »Meine Damen und Herren, der Gastarbeiterzug nach Italien (ali »nach Jugoslawien« ali »nach Spanien«) steht auf dem dritten Bahnsteig!« (Moje dame in gospodje, vlak za gostujoče delavce, namenjene v Italijo — Jugoslavijo ali Španijo — stoji na tretjem tiru!) Sledijo pozivi preko zvočnika v jezikih tistih delavcev. Čeprav so na postajah razstavljeni podrobni sporedi nešteti izrednih vlakov, ki so bili pripravljeni, da bi razvozili delavce domov na božične počitnice, prihaja od pravih spopadov za prostore v vlakih. Mnogi tuji delavci pa se peljejo na božične počitnice domov z avtom. Ker so povečini ti avti iz druge ali iz tretje roke in ker mnogi delavci še niso izkušeni vozniki, se dogajajo hude nesreče. Nekateri na dolgi vožnji zaradi utrujenosti zaspijo za krmilom in tresnejo v kako drevo ali se zvrnejo v jarek ali reko ob cesti. Vsak dan javljajo o smrtnih žrtvah in o hudo ranjenih s te božične selitve na cestah.

ŽALOSTEN BOŽIČ NA POLJSKEM

Na Poljskem imajo letos dramatičen Božič. Sredi decembra je prišlo z vladnim ukrepom do zvišanja cen in pretekli teden, v času, ko se je krščanski svet že pripravil na božične praznike, so izbruhnili zaradi tega na severnem Polj-

skem nemiri. Izhodišče in središče nemirov v obliki stavk, demonstracij in cestnih spopadov med demonstranti in policijo ter vojsko je bilo v mestih Gdansk, Gdynja in Zoppot, kjer je mnogo industrije. Delavstvo, ki je kot v vseh komunističnih državah slabo plačano, je bilo najbolj prizadeto zaradi zvišanja življenjskih stroškov in mnoge, zlasti gospodinje-matere, je zagrabil obup. Šle so na cesto protestirat.

Vlada je poslala proti demonstrantom tudi tanke. Neki švedski časnikar je naznanil, da je videl z okna svojega hotela v Gdansk, da je tank povozil mater z majhno hčerko. Gotovo je, da je do hipa, ko to pišemo, več desetih, po nekaterih poročilih celo več stotin ljudi postalo žrtve strelcev in tankov, na tisoče je ranjenih — bolnišnice neprestano pozivajo preko radia krvodajalce, naj dajo kri — in ječe se polnijo. Gomulka vlada je zagrozila s hudimi kaznimi, toda ljudi to ni zaustavilo. Nemiri so zajeli baje že Varšavo in Gomulka režim se je znašel v hudih težavah. Gotovo pa je, da je Gomulka

Slovenska skupnost vošči vsem svojim somišljenikom, kandidatom, volivcem ter vsem Slovencem doma in po svetu vesel božič in veliko uspehov v letu 1971.

s svojimi svetovavci že takoj v začetku izgubil razsodnost, ker se je poslužil brutalne sile, namesto da bi skušal razburjene ljudi zlepa pomiriti in jim pojasniti vzrok podražitve. Spoznanje, da je ravnal napačno, je bilo vzrok, da so v nedeljo na seji centralnega komiteja odstavili Gomulka, predsednika republike Spichalskega in več drugih funkcionarjev. Na Gomulkovo mesto so postavili doslej v tujini malo poznane partijskega funkcionarja Edwarda Giereka. Zato še ni mogoče reči, ali pomeni to zaostroitev ali omilitve dosedanjega režima.

Da se je mogel razvneti tako obsežen upor zgolj zaradi zvišanja cen, si je možno razložiti samo z zelo nizko življenjsko ravnijsko poljskega ljudstva, ki pa pri tem ni slepo za življenje na Zahodu, in s splošno naveličanostjo nad vla-

(Dalje na 4. in 5. strani)

Holandskem in na Švedskem pa se delajo »zanimive« in »svetovljanske« s takoimenovano »seksualno revolucijo« in s povodnijo pornografije, z množicami »hipijev«, ki si izmišljajo ideološke vzroke za svoje postopaštvo in delamrznost, in s »cerkvenimi« problemi — za celibat ali proti njemu in z diskusijami, zakaj bi ne bile tudi ženske duhovniki. Na splošno pa mora človek zdehati, ko prebira holandsko in švedsko časopisje z diskusijami in uvodniki o problemih teh dveh držav — kar pa ima

Božiček v Avstriji

(Dopis s Koroškega)

Po celovških cestah je hodil te dni Božiček s tradicionalno s kožuhovino obrobljeno rdečo kapo in v rdeči obleki, kot si ga predstavljajo Američani in otroci v tistih evropskih državah, kjer ne poznajo več Miklavža, in delil bonbone otrokom, ki jih je srečal.

Za koroške Slovence pa je zaigral Božička z bonboni kancler dr. Kreisky, ki je 18. t. m. sprejel na Dunaju v navzočnosti zunanjega ministra Kirchschrägerja in koroškega deželnega glavarja Sima zastopnika obeh slovenskih političnih organizacij na Koroškem, dr. Vospornika in dr. Zwitterja. Izjavil jima je, da so nekatere zahteve koroških Slovencev že na tem, da bodo uresničene, druge pa preučujejo zvezna pristojna mesta. Obljubil je tudi ustanovitev slovenske poljedelske šole, ki so jo nekateri avstrijski listi napravili kar za »drugo višjo šolo« za Slovence.

Dr. Kreisky je tudi zagotovil, da bo prišlo vsaj enkrat na leto do takega pogovora z zastopniki manjšine, kakor je bil ta. Drugi pogovor naj bi bil maja prihodnjega leta. Slovenska zastopnika sta izrazila želje slovenske manjšine glede slovenskega uradnega jezika, glede slovenskih imen krajev, kjer žive Slovenci, poleg dosedanjih samo nemških, in glede prepovedi delovanja organizacije »Kärntner Heimatdienst« ter njenega glasila »Ruf der Heimat«, ki sta slovenski manjšini nasprotna

velikonemškega šovinizma na Koroškem in bučnega proslavljanja plebiscita, kar je bilo žaljivo za Slovence.

Tako je prinesel ta božični čas koroškim Slovincem vsaj nekaj zadoščenja, čeprav si seveda ne smejo delati iluzij, da bo šlo zana-prej res vse tako gladko.

Zadnji teden pred Božičem so trgovine v Celovcu in Gradcu polne obiskovalcev iz Slovenije. V Bahnhofstrasse pa tudi drugje v Celovcu je videti na vratih trgovin tudi že kak napis v slovenščini »Odprto imamo tudi v soboto popoldne« ali »Govorimo slovensko«. Na menjalnici na glavni postaji je velik napis v slovenščini »Menjalnica. Govorimo slovensko«. Tudi v Gradcu je namestila velika banka, ki ima prostore v občinski palači, slovenski napis »Menjalnica«, enako še nekatere druge. Nekateri pa imajo hrvaški napis »Menjačnica«.

Obiskovalci iz Slovenije so nakupovali za praznike božične okraske, potrebščine za jaslvice, smučarske čevlje, obleko, razna darila in drugo. Tudi v kavarnah v Celovcu je bilo slišati te dni precej slovenskega govorjenja, tudi v znani veliki kavarni Moser - Verdino. Obiskovalci iz Kranja in Ljubljane se radi ustavijo tam v prijaznem, elegantnem okolju. V Celovcu ni opaziti nikake sovražnosti do Slovencev, pač pa pride do takih izbruhov v raznih podeželskih gnezdih bivših nacistov, po večini seveda potujčencev in starih »plebiscitarnih borcev«, katere vrste pa postajajo na srečo vedno redkeje.

Nekdo izmed slovenskih znancev mi je izrazil te dni misel, da bi morali Slovenci začeti bolj realistično obravnavati tudi problem koroških »Vindišev« (izraz Vindišarji je psovka). V njih ne bi smeli videti vse od kraja samih odpadnikov, ampak rezultat nezavedno-

sti na eni in zgrešene slovenske nacionalne politike na drugi strani, ki ni znala ločiti med narodno in državno zavestjo. In to tem bolj, ker slovenske državne alternative ni bilo, ampak je obstajala samo alternativa med Avstrijo, v kateri so živeli koroški Slovenci že tisoč let, in Jugoslavijo, ki je bila ob plebiscitu l. 1920, po vseh objektivnih zgodovinskih ugotovitvah velesrbska in nazadnjaška monarhija, v kateri je lahko kralj po mili volji spremenjal ustavo, ker je bil smatran le on za vir vse zakonodaje. Ta velesrbska kraljevina je odkrito zanikala slovensko narodnost, kar je moralo seveda odbijati slovenske Korošce. Danes bi morali Slovenci videti v »Vindiših« podobno, še ne k slovenski politično-narodni zavesti prebujeno skupino, kot so Beneški Slovenci, ki so tudi po večini Slovenci le po svojem izvoru in jeziku, ne pa po politični zavesti, ter so se svoj čas s plebiscitom odločili za Italijo namesto za Avstrijo, ker so pač dolga stoletja živeli, v Beneški republiki in so Italijo istovetili z to. Isto velja za »Vindiše«. Kako naj bi začeli prizadevanje, da si ponovno pridobimo tudi to vejo slovenskega etničnega telesa, pa je seveda vprašanje, ki je preobširno in premalo razčiščeno, da bi ga tu začeli.

In končno naj izrazim še eno željo: da bi se vsaj v letu 1971 Mohorjeva družba odločila, da bi na zunanji prenovila svojo palačo, ki ima najbolj zanemaren videz v vsem Celovcu. To napravi in mora napraviti neugoden vtis na vsakega obiskovalca, še bolj pa seveda na Celovčane in na koroške Slovence same.

A. D.

in bi jo rada likvidirala, češ da ne bo miru na Koroškem, dokler bosta obstajali tam dve narodnosti.

Dr. Vospornik in dr. Zwitter sta po pogovoru s kanclerjem izjavila časnikarjem — kot so poročali avstrijski listi — da sta zadovoljna, ker se je Kreisky odločno izjavil proti »štetju manjšine« na Koroškem, kot zahtevajo slovenski manjšini sovražni krogi, ker bi štetje pač ne ugotovilo dejanskega stanja manjšine. Po poročilu socialističnega dnevnika »Neue Zeit« je Kreisky obljubil zastopnikoma koroških Slovencev tudi zvišanje letne podpore slovenski manjšini na 776.000 šilingov (18,6 milijonov lir) v letu 1971, kar je skoraj še enkrat toliko, kot je baje dobila letos.

Kot je povedal zunanji minister Kirchschräger, je prišlo do sprejema obeh koroških slovenskih zastopnikov na posredovanje jugoslovanskega veleposlanika dr. Vošnjaka pri njem. Pri tem sta govorila o raznih negativnih dogajanjih v zvezi z vprašanjem manjšine, tako na Koroškem kot tudi v Sloveniji. Mišljene so najbrž demonstracije v Sloveniji proti pojavom

Kako praznujemo v

(Nadaljevanje s 3. strani)

davino, ki se ne more opirati na večino in vztraja pri totalitarnem sistemu, ni pa sposobna, da bi nudila v zameno za politične svoboščine, ki jih odreja ljudstvu, vsaj malo gospodarske blaginje. Na poljskih mejah so bile baje v pripravljenosti sovjetske čete, da bi prišle na pomoč Gomulkovi vladavini proti lastnemu ljudstvu. Presneti pa — in daje misliti — kako čudno, s prelivanjem krvi, je končal svojo politično pot Gomulka, ki je veljal za zmerne človeka. Oblast je stopila v glavo tudi njemu.

Kljub temu, da je Božič na Poljskem priznan kot praznik tudi od države, praznuje letošnje božične praznike mnogo poljskih družin v žalostnem razpoloženju; venar pa gotovo tudi s čustvom ponosa, da je poljsko ljudstvo spet pokazalo svojo neukrotljivost, in najbrž tudi z nekaj več upanja v bodočnost.

KAKO NORVEŽANI OBHAJAJO BOŽIČ

Na Norveškem je Božič glavni praznik v letu in obhajajo ga zelo slovesno. Povsod po mestih so postavljena več desetm metrov visoka božična drevesa, bajno okrašena z lučmi, ki širijo milo božično svetlobo in toplo razpoloženje ter napravljajo dolge nordijske zimske noči lepe in skoraj pravilno skrivnostne. Trgovine so bogato založene in dnevniki sproti poročajo — kot nekaka božična »vojna poročila« — o prihodu ladij, ki so pripeljale pomaranče iz Izraela ali delov iz držav Skupnega trga, pa tudi ribiči, ki

iz Španije, rozine iz Grčije, delokatese iz Francije, Anglije in Nemčije. Reklame za pomaranče — simbol sončnega juga in vir vitaminov — je najti na naslovnih straneh dnevnikov, tik zraven naslova lista. V mesnicah prodajajo tudi meso severnih jelenov, divjih in domačih — laponskih. Dnevniki pa prinašajo tudi vsak dan po cele strani poročil o novih knjigah. Največ knjig na Norveškem izide namreč pred Božičem in Norvežani so poleg Islandcev tisti narod, ki največ bere in tudi največ kupuje knjige. Značilno je tudi, da bodo letos evangeličanske cerkve na Norveškem ves čas odprte, medtem ko so drugače čez dan navadno zaklenjene in jih odprejo le med službo božjo.

Ljudje na Norveškem preživijo božični večer najrajši pri božičnem drevesu doma — Norveška je domovina božičnega drevesa —, naslednje dni pa na smučiščih ali na raznih športnih tekmah, zlasti hokejskih. Vendar pa tudi na Norveškem letošnji božični prazniki niso čisto nemoteni. Ljudi razvnamajo negateri notranje politični problemi, predvsem pojavi inflacije in neenotnost glede pristopa države k Skupnemu evropskemu trgu. Kot znano, se Norveška uradno poteguje za pristop, toda za to je bolj navdušena socialno-demokratska (laburistična) opozicija kot sredinske stranke, ki so na vladi. Proti pristopu so zlasti norveški kmetje, ker se hudo boje konkurence kmetijskih in živinorejskih pridelavcev iz Izraela ali delov iz držav Skupnega trga, pa tudi ribiči, ki

„Prišel je čas okrog Božiča...“

Pa bo spet kdo dejal, da rečemo: »Po starem je bilo...« A zares — in na žalost, če hočete — je tako, da stare navade, šege, ljudska obredja in tudi čustvovanja izginjajo v pozabo. Folklor, starosvetnost, bo ostala le še kot izročilo, spomin na ljudsko kulturno življenje ali pa samo še kot kak predmet v muzejih.

In vendar je prav z Božičem združenih veliko lepih, pristrčnih in vsega človeka objemajočih navad. Tudi še tako mrzlo in naduto srce se ob teh praznikih vsaj nekoliko otaja. Toplota domače hiše, družine in vse farne soseske se razlije preko vasi in zaselkov, kljub mrzli zimi, ko

Prišel čas je okrog božiča,
bele naokrog gore,
k dvorom bliža se lisica,
v snegu zajčje so steze.

Ta je Murnova. Se bolj pa odkrije božično skrivnost stara ljudska pesem iz Nadiške doline:

Meglica je nizka,
se naglo zabliška:
glej, tam so nebesa,
blešči se v očesa,
le naglo po cesti
k betlehemskega mesti!
Tam v štalici na slamici
Dete leži!

In to skrivnost so pričakovale vtihni vernosti vse naše vasi. V mnogih zunanjih navadah in od dedov ter mater sprejetih izročilih so se kazale priprave na te svete dni.

Že na dan pred božično viljo so moški vse počistili po dvoriščih in pred hišo, v hlevih in v hramu. Živini so na debelo nastiljali, da bo tudi ona ždela v toplem, na sveti večer. Tedaj se živina pogovarja med seboj.

Sliši jo lahko, so pravili, če imaš praprotno seme v čevljih in ji vržeš med klajo nekaj zrnca soli, blagoslovljene na dan lanskega svetega Stefana.

Tudi ženske so pred božično viljo ribale in brisale po vseh izbah in kambrah podove in okna. Po vseh vaseh okoli Trsta, kjer so še visele pod skledniki dolge vrste pokrivač iz medenine ali škafov z bakrenimi obroči, je bilo treba drgniti to posodje s peskom ali s posebnimi praški, da se je svetilo ko »luč v laterni«. Taka navada je veljala tudi na Vipavskem, v gorah in med Brici. Vse se je moralo iskriti in svetiti, kakor duša po adventni pokori. Tako nujnost »očiščenja duše« so oznanjali s prižnic pri zornicah, ka-

mor se je zgrinjala štiri tedne pred prazniki skoro vsa fara. Pa so se zdaj tudi zornice spremenile v večernice...

Ostala pa je še navada, da pripravljajo gospodinje tudi po kmečkih hišah gibance, potice, presnece, žolico ali žuč, vipavsko žepco in druge dobrote že za sveti večer in za božično kosilo. V nekdanjih dneh je gospodinja položila poprtnjak na mizo, prekrito z belim prtom. Ta svetonočna jed, kakor »štruklji« pri rojakih pod Matajurjem, se je načela šele, ko so se vsi vrnili od polnočnice.

Še preden se je na sveti večer stemnilo, so že mlajši postavili v kotu jaslice z Betlehemom in srebrno repatico. Pozneje so starejši pripravili božično drevo, ki je prišlo k nam iz severnih krajev. Jaslice s sveto družino so se morale začeti umikati božični smreki ali »novoletni jelki« z dedkom Mrazom. Pa se že spet vračajo...

Ko začnejo na božični večer zvonovi v Brdih »tonkljati«, po Vipavskih farah »nabivati«, v Benečiji »natukati«, po Krasu in okoli Trsta »klenklati«, se začne pravi sveti večer. Svečke gorijo pri jaslicah, na drevescu pa žarijo električne lučke.

V starih časih pa se je vsa družina zbrala okrog tleče glavne ali »božiča« na ognjišču. Žarečo čulo so poškopili z vinom in potresli s soljo, da je tudi ona prasketala in pripovedovala.

Ko so stari in mladi odžebali rožni venec in odpeli božične pesmi, jim je med pripovedovanjem in ugibanjem mineval čas do odhoda k polnočnici. Pri fari je že v prvo pritrkovalo. Pred polnočnico pa je bilo treba še zvedeti, kaj se bo zgodilo drugo leto. Domače hčerke pa so hotele vedeti, kdo bo njih ženin ob pustu. Iz kavne usedline ali »zoca« so to ugibale.

V prejšnjih časih pa so stekle k studencu ali potoku, da bi v vodi zvedle za usodo in ugledale obraz prihodnjega dragega, ki ga pokaže po stari veri le sveti večer. Saj je še našega pesnika - slavčka Gregorčiča vleklo tja,

Ko sveto noč proslavlja svet,
tam morda tema se razžene,
ki v njo neba je sklop odet. r. b.

—0—

Gabrije

PRIHOD NOVEGA ŽUPNIKA

Na farni praznik svetega Nikolaja je bil slovesno umeščen novi župnik g. Marijan Komjanc.

Pred cerkvijo so ga pričakovali skoro vsi farani. Pri vходу sta pozdravili novega dušnega pastirja dve deklici s šopkom rož. Navzoč je bil tudi sovodenjski župan Jožef Češut z občinskimi odborniki, ki je izrekel prisrčno dobrodošlico novemu župniku, čigar fara z Vrhom vrh spada pod občino Sovodnje.

Cerkvene obrede ob namestitvi novega župnika je opravil nadškof Cocolin, ki je vernikom orisal pot in delo duhovnika za njih splošni blagor. Novi župnik pa je med mašo razpletel misli o svojem bodočem delu v fari in se je zahvalil za topli sprejem vernikov.

Po cerkvenih opravilih so se farani na prijetnem sestanku zbrali okrog svojega novega dušnega pastirja in se pogovarjali, kako bi tudi v Gabrijah vzkliklo novo versko življenje.

Evropi letošnji Božič

se boje, da jim bodo hodili nemški, holandski, francoski in italijanski, pozneje kdaj tudi angleški ribiči loviti v norveške vode, kamor zdaj nimajo pristopa. Proti so tudi mnogi izobraženci, ki se boje, da bodo Norvežani kot majhen narod v Evropski skupnosti izpostavljeni prehudemu pritisku drugih, mnogoštevilnih narodov v Skupnosti, ekspanziji njihovega velekapitala in neomejenemu priseljevanju in s tem spreminjanju etnične sestave prebivalstva z vsemi problemi, ki iz tega nastajajo. Norveška je bila stoletja pod tujo oblastjo in je postala čisto neodvisna šele pred 62 leti, zato se boji, kaj bo, če bi se spet — tokrat prostovoljno — odpovedala svoji popolni suverenosti. V tisku se vodijo prav te božične dni o tem obširne diskusije in Bortenova vlada je zelo negotova, kaj naj napravi. Pristaši Evropske skupnosti bi jo radi vrgli, ker obtožujejo Bortena, da se le dela, da je za pristop, a je v resnici proti kot norveški kmetje in ribiči.

Toda Norvežani si ne delajo skrbi samo s tem. Te božične dni je bila zaključena nabiralna akcija, ki je značilna za norveško miselnost in ljubezen do narave. Zbrali so 400.000 kron (okrog 35 milijonov lir) za ohranitev slovitega močvirja Las Marismas v južni Španiji, ki je eno glavnih prezimovališč za ptice selivke s severa. S tem denarjem in z dodatnimi sredstvi iz World Wildlife Funda bodo — upajo — lahko obvarovali močvirje pred izsušitvijo in pozidavo.

Na Finskem obhajajo Božič v vzdušju vladne krize, ker komunisti kot sovladna stranka ne privolijo v zvišanje takse na bencin, kot zahteva ministrski predsednik Karjalainen, in hočejo raztegniti pogajanja z njim tudi na carine in cene, kar se je zdelo že rešeno. V Belgiji so se zadnji čas spet zaostri prepiri med Flamci in Valonci glede federativne ureditve in zlasti o mešanih občinah in mestih, kjer naj bi prevladoval v šolah in uradih flamski ali valonski jezik in ki naj bi takoj prišle k flamski ali valonski federalni deželi. Najbolj se dajejo za bruselska predmestja. V Angliji so imeli zadnji čas hude stavke in boje se novih. V Španiji pa vre naprej zaradi pričakovane sodbje proti Bakskom (do tega hipa sodba še ni bila proglašena) in zaradi tega, ker je naprednejša javnost Franca in njegove tri in pol desetletja trajajoče diktature že do grla sita. Španija je postala v času te diktature prava celina zase; zdi se, da je razvojno in miselno ločena od Evrope po pravem oceanu. Božič obhajajo tam letos v znamenju terorja, protestov, demonstracij in ukinitve že tako pičlih ustavnih svoboščin, zlasti v baskovskih deželah.

Turoben je Božič na Češkem in Slovaškem, kjer so se ljudje nekam vdali v usodo, in še bolj za narode v Sovjetski zvezi, posebno za baltske, Ukrajince in Beloruse.

Tak je zemljevid Evrope v teh božičnih dneh.

Naši pogledi

Ob prazniku betlehemskega misterija se moramo vsekakor vračati vase in v sebi iskati novih oprijemov da bomo postajali vedno boljši ljudje, vsak dan bolj ljudje, da bomo prav razumeli znamenja časa.

Ljubezen kot utrip življenja

Življenje terja mnogo, da je lepo in polno. Krščansko življenje pa terja najprej ljubezen, ki je osnova in oblikovalni princip osebnosti kakega vernika. Krščansko življenje doživljamo, ko se čutimo del božje ljubezni, a vsi se zavedamo, da do nje pridemo samo po sočloveku, pa naj bo to prijatelj, profesor, sodelavec ali življenjski tovariš.

Da čim popolneje zaživimo kristjana v sebi, moramo zaživeti čimveč oblik resnične ljubezni; dopustiti da (ona) usmeri vsako našo sodbo, podvig, odločitev, da nas preplavi in premaga. Biti mora gibalno vsega našega delovanja in njegovo edino merilo, kajti ljubezen je najiskrenejša, najpravičnejša in najbolj neusmiljena tehnika krščanske življenjske resnice. Zato je prva dolžnost mladega katoličana, da se nauči ljubiti. Koliko nas je, ki prepradi pozabljamo, da je bistvo vsega pripravljenost srca in živimo prirojeno krščanstvo?

Prirojeno vero uporabljamo za skladišče, kamor seči ob raznih prilikah, vsakokrat skozi druga vrata; omogoča nam, da pojme kreposti obračamo v lastno obrambo.

Pojem resnicoljubnosti za trdovratno pašo na tujih preteklih in sedanjih grehah,

pojem pravičnosti za brezploden in mračen srd,

pojem pokončnosti za osebni napuh,

pojem krotkosti za strahopetnost in šibkost,

pojem miru in strpnosti za lagodno stanje ob strani vseh bojev za boljši svet.

Do Ljubezni vodi dolgo stopnišče. Ko ga bomo premagovali stopnico za stopnico, bomo vedno bolj spoznavali veličino in moč teneizrekljive sile.

Znali bomo drug drugemu prodreti do korenin, se odpreti in tam srečati, zmogli bomo sprejeti vase tudi to, kar nam je zdaj tuje. Prišli bomo do drevesa življenjskega spoznanja; z njegovih vej lahko trgamo najrazličnejše sadove, a si jih izmenjamo v ljubezni: v tem trenutku vstopa v nas tudi to, česar ne razumemo in postane del našega notranjega bogastva. Tu je vrh našega stopnišča in tu stoje vse tisočere oblike dobrega, ki smo jih znali uresničiti na svoji poti: v nas samih, v svoji družini, v družbi.

S tem hočem reči, da mora mladi kristjan z ljubeznijo prodirati tudi izven svojega kroga, v družbeno skupnost. Naš čas ni več doba, ko so verniki stali ob strani vsemu, kar ni bilo versko življenje, in to tudi ni doba, ko bi svojo vero lahko vsiljevali. Danes jo mo-

Kadar vas ljubezen kliče, sledite ji — čeprav so njena pota trda in skalnata.

Ko vas objamejo njene peruti, vdajte se ji — čeprav vas skriti meč med perjem lahko rani.

Ko vam spregovori, verjemite ji — čeprav lahko njen glas razruši sanje, kot uniči severni veter pomladne vrtove.

Kajti, ko vas bo ljubezen okronala, tako vas mora tudi križati.

To, kar se dviga do vaših višin in vam boža najtanjše veje, ki se majejo v soncu — prav to bo tudi doseglo vaše korenine in jih ruvalo iz zemlje.

Ljubezen vas žanje in povezuje kot žitne snope,

in bije, da razgali vaša srca,

in vas premetava, da se rešite plevla,

in vas pere, dokler niste beli,

in vas mehča, dokler niste testo, da vas prepusti svetemu ognju, in postanete kruh za božji praznik.

Ne recite tedaj: »Bog je v meni.«

Temveč: »Jaz sem v Bogu.«

In ne skušajte voditi toka ljubezni, ker vas bo sam vodil, če vas bo našel pripravljen.

Vedite, da ljubezen ne potrebuje drugega kot to, da se uresniči.

GIBRAN - prerok (prevedla Alenka)

ramo izpričevati z delom za boljši svet. Socialne krivice vznemirjajo tako levičarje kot kristjane, vendar vsak dela v svojo smer. Oni z jeznim in brezobzirnim napadanjem krivic, mi z zavestjo, da srd ne sme biti beseda iz naše govorice.

Da, tudi Kristus je grmel v sveti jezi, a grmel je nad grehom, do grešnikov pa je bil prizanesljiv do skrajnosti.

Področje družbenih bojev je tudi naše področje. Dolžnost imamo, da s svojimi sredstvi usmerjamo vsak pravični boj. Ne moremo razumeti vernikov in jim priznati versko globi no, če prepuščajo spopad z revščino in krivico drugim.

Mladi kristjan ni nasilen, a je bojevit in odločen, ni oster, vendar kritičen, njegova vera je trdna, čeprav odprta in vedra. Svoje poslanstvo ljubezni usmerja predvsem od sebe. Zato, da bo ob povratku vase našel v sebi razorano njivo, pripravljeno, da vanjo zaseje tudi osebno srečo.

Alenka

MLADINSKA SKUPINA vošči za božične go veslja in sreče, v novem letu pa posebno praznike vsem članom in prijateljem mnogo velikih uspehov.

ŠOLA, KI UČI

Ob mrzličnem iskanju poti, kako italijansko šolo (in seveda tudi slovensko) rešiti iz slepe ulice, da bi se čimprej približala stvarnosti in dijaka resnično usposobila za življenje, ne pa, da bi bila le proizvajalec pomankljivo registriranih avtomatov, se nujno srečamo s problemom, ki je bil do danes vedno odrinjen v ozadje, češ da ni pomemben in so ga odgovorni ljudje le obrobno upoštevali. Če se ozremo na razvitejša države, tiste, ki danes odločajo v svetovnem merilu in jemljejo resno v poštev zahteve in nujnosti današnje družbe, bomo videli, da so na pedagoškem polju ta problem že zdavnaj rešili. Pri nas pa je privrel na dan s tako silo zaradi odločnega gibanja srednješolcev po vsej Italiji. To gibanje predpostavlja, poleg drugih zahtev za korenito šolsko reformo, tudi zahtevo, da igra državljanska vzgoja v šoli bistveno važno vlogo pri kulturni in osebni rasti dijaka v zrelega človeka.

Splošna zamisel državljanske vzgoje je danes v tem, da profesor dijaku razlaga ustavo, mu razloži člen za členom, mu skuša čim bolj objektivno razložiti, kaj so politične stranke in ob koncu zahteva, da mu revež ob tabli izblebeto to, kar si je utegnil med predavanji zabeležiti.

Dijak pa ve, da se nekje v Vietnamu in na Srednjem vzhodu vojskujejo; ve, da obstaja neko Skupno evropsko središče; ve, da se vzhodne in zahodne države bistveno razlikujejo med seboj po ustroju, ekonomiji, politiki i.t.d.; ve, da obstaja v Italiji najmanj 30 političnih strank in še toliko drugih stvari. Vendar čuti veliko težav pri smiselnosti in bistvu te današnje realnosti. Sam išče odgovore na razne zakaj, kako in čemu in pri tem največkrat ne uspe, razen če ne prihaja iz intelektualne družine. Zato se veliko šolske mladine za politiko ne zanima, ker je kratkomalo ne razume in je noče spoznavati, kaj še, da bi v časopisih znala brati med vrsticami, razumela take ali drugačne časnikarske trike ali enostavna delikatna in z belimi rokavicami zapisana poročila, katerih se poslužujejo časnikarji, da omilijo včasih usodne politične napake.

Bistvo državljanske vzgoje je v tem, da profesor dijaka objektivno sooča z realnostjo in ga osvešča pri podoživljanju dogodkov, ki se odigravajo na svetovni in domači šahovnici. Neizpodbitno dejstvo je, da bi bil predmet na tak način zelo zahteven in večsintezen naporen, z druge strani pa bi dijaku razčistil marsikateri pojem, ga zbistril, ga naučil politične in socialne logike in ga usposabljal za kakršnokoli debato na višji ravni tudi izven šolskih prostorov.

In prav v tem mislim, da je vsa globina moderne državljanske vzgoje: pomagati mlademu človeku, da dopolni svojo osebnost za jutrišnjo družbo, katero bo morda tudi sam vodil. Edino, če si je svest napak in odlik, naj bodo kakršnegakoli značaja, bo zmožen jutri soodločati o svoji družbi in to tako, da se bo bistveno razlikovala od današnje.

Državljanška vzgoja po naših šolah mora že danes težiti za tem, da bo gradila ljudi, ki bodo zmožni kritične presoje in pogumne osebne angažiranosti.

Boris

Naši pogledi

Revolucija v nas

Ne vem, kako so v prešnjih dobah reševali generacijske konflikte, oziroma, kako so reagirale mlade sile na družbeno ureditev, v kateri so morale najti tudi prostor zase in za svoje nove poglede na družbene odnose. Menda je bila vedno pri vseh novih socialno-političnih gibanjih prisotna tudi želja spremeniti tiste družbene silnice, ki ovirajo normalen

sežemo z reformami, tudi malimi, ki pa bistveno spremenijo družbeno lice.

Zato je odločilnega pomena za vsakega izmed nas, da se kljub večji ali manjši navezanosti na okolje, v katerem živi, ne zapre v svoj mali svet do take mere, da pozabi na vojne, na krivice, na krutosti, na absurde, ki se vsak dan dogajajo na svetu in ki so blizu nas morda

Človek si z umom in samozavestjo ne odpre samo prostorne razsežnosti v svet, ampak tudi časovno: iz sedanjosti v preteklost in prihodnost. Žival, ki tega nima, je zato nesvobodna, ker živi zgolj v okviru trenutnih dražljajev in njihove menjave.

Tako bi rekli, da je svobodnost v svojem bitnem ozadju nekako isto, kar je odprtost. Odprto bitje je svobodno bitje. Zaprtost pomeni dobesedno nesvobodnost, najprej fizično, preko nje pa tudi psihično nesvobodnost.

A. Trstenjak — psiholog

razvoj teh odnosov, ki ovirajo torej človeški skupnosti in tudi posamezniku pot do tistih idealov, po katerih je »homo sapiens« kot svobodno in zavestno bitje od vedno hrepenel. Tu mislim predvsem na ideale svobode, socialne pravičnosti, človeške vzajemnosti in spoštovanja ter upoštevanja celostnega človeka. Vzajemno in sorazmerno z zavzetostjo za te ideale je rasla tudi zahteva po temeljiti družbeni revoluciji. Marsikdaj so padle take zahteve povsem neupravičeno in nestvarno in čisto revolucija tudi ni dala družbi tiste svobode in pravičnosti, zaradi katerih je sploh nastala. Zgodovina nam je pokazala, da temeljite revolucije niso vedno koristne, ker vedno sprožijo tudi odpor in pa — kot je zapisal Kafka — »revolucije se začnejo v krvi in se končajo na kolkovanem papirju.« S tem pa obnovijo ves tisti ustroj, proti kateremu so nastale.

Vendar sem prepričan, in v tej veri me utrjuje današnji razvoj socialnih gibanj v zaostalih deželah tretjega sveta, da so za izboljšanje družbene ureditve povsod potrebna nova gledanja, novi ukrepi in nove sile, ki naj se zoperstavijo staremu in preživetemu družbenemu sistemu. Ljudje bi morali zato dobro poznati družbeni ustroj svoje skupnosti in odkloniti vse, kar je nekoristnega in zastarelega, vse kar ovira pot napredku.

Pomislimo le, kakšen preobrat bi povzročili, če bi znižali mejo polnoletnosti na, recimo, 16 let. Že ta neznan sklep bi bistveno spremenil našo družbeno strukturo. Ali pa pomislimo na to, kako bi bilo, če bi odpravili razlike med tistimi, ki z nezaslišano lahkoto služijo milijone, in tistimi, ki s trdim delom komaj preživljajo sebe in družino. Vse take krivice je mogoče odpraviti! Zato vsi tisti, ki stremimo za boljšo družbeno ureditvijo, moramo verjeti v tako mirno revolucijo, ki jo do-

bolj, kot si kdo lahko predstavlja. Če bo naš najvišji smoter v načelu »ljubi svojega bližnjega«, si ne morem predstavljati pravičnega človeka, ki bi ostal hladen, pasiven, neprizadet ob grozodejstvih, ki se dogajajo na svetu in ob nesmislih, ki jih srečujemo v vsakdanjem življenju.

Zlasti kristjan, če hoče zaživeti polnost svojega življenja, se mora aktivno udeležiti boja proti krivicam, proti velikim in malim nesmislom naše družbe, proti vojni, kjerkoli naj bo, proti prepričevanju, proti zatiravcem, proti izkoriščevanju, z eno besedo proti vsem nečloveškim. Šele iz take, četudi revolucionarne prakse bodo zrasli novi temelji za drugačne, upajmo boljše medčloveške odnose.

Igor

Le če se človeštvo združi, zlije v en sam pisan mozaik enakopravnih narodov sveta, bo Človekova znanost pod vodstvom biologije lahko dobila prvo besedo pri reševanju vseh kritičnih problemov sveta, dobila prvo besedo pri reševanju vseh kritičnih problemov sveta, od gozda do vode in jedrske energije pa do svetovne prehrane in populacijske ekspoziije. Človeštvo lahko reši le složno sožitje, svoboda duha in znanstveni napredek. Že Aristotel je Človeka označil za »zoon politikon«, kar pa ne pomeni politično, temveč družabno družbeno bitje, ustvarjeno za življenje v skupnosti, v sožitju. Pod sožitjem pa velja razumeti dialog, ne pa pašo na istem travniku.

In takšen bi moral postati ta Človekov svet v velikem in tak mora postati če noče, da ga bo uničil plaz skupnih življenjskih problemov. Mladina mu kaže pot in smer.

F. Avčin - znanstvenik

Narava naj živi

Tehnološki človek živi danes v nevarni iluziji, da lahko ustvarja po svoji volji vedno večje, mogočnejše in popolnejše industrijske in tehnološke sisteme. Pri tem pa se ne ozira na trde zakone narave in se ne zaveda, kako je na milost in nemilost odvisen od raznih ekoloških sistemov. Popolnoma se zaveda o-

lago moderna civilizacija; ne zaveda pa se immanentne slabosti, ki tiči v današnjem vrto-glavnem razvoju. Kajti vsaka udobnost, ki nam jo nudi danes tehnologija, naravo nekaj stane. In človekovo neprestano nasilje nad naravo lahko postane zanj usodno.

Danes se na obzorju pojavlja in pridobiva vedno večjo važnost nova znanost: ekologija. Obravnava pa kot celoto medsebojno delovanje živih organizmov in neživega okolja ali, kot mu pravimo, ekološki sistem. Taki sistemi so na pr. oceani, reke, gozdovi, pašniki, ozračje in dr. Vsi ekološki sistemi sestavljajo biosfero — izredno tanko plast, ki obdaja zemljo, v kateri se nahaja do danes edino znano življenje v vesolju; široka mreža organizmov in cikličnih procesov, ki drug na drugega vplivajo in omogočajo delovanje med seboj povezanih ekoloških sistemov.

Današnja civilizacija vsiljuje naravi na tisoče sintetičnih snovi, ki so skoro povsem nerazkrojljive in ki počasi zastrupljajo okolje ter njegove prebivalce. Aluminijske škatle, anorganska plastika, po oceanih plavajoči petrolej, raznovrstni strupeni industrijski odpadki in umetna gnojila. Pomislimo le na znani DDT, ki se je po svetu že tako razširil, da so ga zasledili celo v pingvinih na Južnem tečaju, kjer tega preparata niso nikoli uporabljali. Še huje, v mleku nekaterih doječih mater se nahaja v razmerju do trideset delov na milijon; to je do šestkrat toliko, kolikor ga zakon dovoljuje v mleku, ki je v prodaji.

Nekdaj sveži zrak je danes nasičen z ogljikovim monoksidom, žveplenim dioksidom, raznimi ogljikovodiki, svinčnimi spojinami, dušikovimi oksidi, letečim pepelom, azbestovimi delci in z nešteti drugimi škodljivimi snovmi. Lepa švicarska jezera so motna in povsem okužena zaradi industrijskih od-

gromnih možnosti, ki mu jih daje na razpopadkov, ki se vanja stekajo, in že danes skoro popolnoma brez rib. Ren je znan kot »evropski odtočni kanal« in celo odporna je-gulja komaj shaja v njegovih vodah. V nekaterih krajih na Švedskem zapade črn sneg. V nemškem industrijskem področju Ruhr smog močno razje v slabih treh mesecih jekleno ploščo. V Tokiju vdihavajo policisti v rednih presledkih čist kisik iz jeklenk. Japon-ski otroci industrijskih predelov nosijo med igranjem na prostem masko, prepojeno s kemikalijami, da se zavarujejo pred okuženim zrakom. Smog uničuje najlonske nogavice v Čikagu in razjeda spomenike v Benetkah. Otroka, rojenega po drugi svetovni vojni v New Yorku, je zrak tako okužil, kakor bi ga kajenje devetih cigaret dnevno od-roj-stva dalje.

Kako pa se lahko postavimo v bran temu drvenju v pogubo? Vedno več ljudi in znanstvenikov se ukvarja s tem problemom. V-

(Dalje na 18. strani)

V perspektivi revolucije človek ne najde najvišjega v tem, kar mu je že dano, ali kar je nastalo, temveč v tem, kar prihaja, kar naj si človek »privede«, kar naj najde v prihodnosti. S tem prihaja Blochov »Princip upanja« kot revolucionarno gibalno v politično družbenem prostoru do polne veljave. Parola o »trajni revoluciji« se s tem osamosvaja od svojega maoističnega nastanka in maoističnega namena ter postaja bistveno reko v prihodnost usmerjene človeške zgodovine, z njenim vedno širšim prostorom za samoodločanje in za kolektivno samoupravljanje.

Še pred nekaj leti se je revolucija večini kazala kot nekaj, kar ni mogoče spraviti v popoln sklad s krščanstvom. V zadnjem času pa rase iz diskusije o tem predmetu novo gledanje na mesto, ki ga ima ta prvina znotraj krščanske misli in prakse.

V. Truhlar - prof. papeške univerze

Boris Pahor

Doživljanja

Zmeraj znova doživljam čudež, ki sem mu bil priča za časa nemške zasedbe, ko se je slovenski živelj v mestu in predmestjih nenadoma zbudil iz stoletne letargije in se pričel premikati. Saj je res, da so drugo polovico devetnajstega stoletja in prvi dve desetletji dvajsetega naši ljudje v Trstu močno zaživeli, vendar so se dan na dan morali spoprijemati s samovoljo tuje uprave, z volilnimi prevarami, z izigravanjem in z mržnjo italijanske gosposke. Fašistična doba je ta podložniški položaj še poudarila. In res, da so se takrat pri nas vzdignili uporniki in pokazali vsemu svetu, da smo ne samo živi, ampak kulturni in hkrati bojevit. A to je bil upor samo zavestnega dela naše narave, to je bil upor misli, razuma, ponosa. Ko pa je italijansko gospostvo propadlo

in je nemška povodenj preplavila našo deželo, je bilo kakor da so se vrnili časi preseljevanja narodov; slovensko občestvo je zajelo prvinsko razpoloženje. In takrat so se premaknile spodnje, podzavestne, nagonske plasti našega bitja; ljudje so bili v oblasti nevidne, a močne sile, kakor se železni drobci morajo vdati privlačnosti magnetnega polja.

In kakor se je poprej slovenski človek v mestu z italijanskim človekom samo kdaj odkrito spoprijel, večinoma pa vdano sprejemal njegovo nadmoč, čeprav je na tihem nadaljeval zvestobo svoji biti, tako je zdaj nastopil kot narodna individualnost, ne meneč se za italijanskega someščana. Tega je poprej iz potrebe po obrambi v resnici zmeraj odmišljal; popolnoma je pozabil nanj zdaj, ko se je uveljavljala dolgo zatajena slovenska ustvarjalna sila.

Prav gotovo, komunistični ljudje, ki so prevladovali pri organiziranju upornega gibanja, so načelno poudarjali bratstvo z italijanskim elementom. Šlo jim je za združitev delovnih ljudi, za razredni boj; usmerjali so osvobodilne težnje k mlinskim kolesom prevrata in socialne revolucije.

A našemu človeku, ki je od italijanskega soseda zmeraj zahteval samo priznanje in je to priznanje zdaj sam uveljavljal s svojo celotno predajo osvobodilni plimi, — našemu človeku je bil govor o bratstvu odveč. Ni se mu uprl, a mu tudi ni šel do živega. Vstajenje iz amorfnega stanja, iz meglene in motne anonimnosti je bila **samo njegova** stvar, italijanski someščani so lahko temu bili priča. Kdaj zavedna, večinoma pa začudena, še bolj pogostoma topa in zmedena, prestrašena priča.

Zato je bilo osvobodilno gibanje v Trstu v bistvu vznik slovenske biti; vsi drugi, to je neslovenski pojavi, so bili obrobni, površinski, število zelo skromni.

Premik slovenskih narodnih prvinskih, nagonskih sil za časa osvobodilnega snovanja

nam razloži celotno, množično, skoraj enotno zavest tržaškega prebivalstva v dneh dobojane prostosti.

Razumljivo je, da je načelna misel bratstva prispevala tudi svoj del; prav tako je jasno, da italijanska buržoazija tega bojevitiga dela italijanskega prebivalstva ni mogla podžigati v nacionalni mržnji; a poglavito je bilo, da je bil slovenski živelj iz zaostalega humusa, iz nekultivirane zaloge narodnih energij postal **voditelj ilegale**, organizator boja. Poglavito je bilo, da je slovenski človek, ki ime njegove narodne biti dotlej tujcu ni bilo samo sinonim za podložništvo, ampak celo izraz za status suženjstva, — da je prav ta slovenski človek v mestu postal **ustvarjalec prostosti!**

In tako se je zgodilo, da se je nepregledna množica nekaterih popolnoma, drugih samo na pol ali samo delno raznarodanih slovenskih ljudi prebudila iz kateptičnega stanja. Potem pa, ko je nehala skrivnostna doba in je prostost udarila na dan kakor pramen žarkov iz oblakov, so nenadoma bruhnile iz podzvesti ranjene, razdrobljene, atomizirane slovenske prvine.

Tržaško mesto je tedaj doživelo, da se je na njegovih ulicah, v njegovih stanovanjih deset tisočim gluščem povrnil sluh, in da so brezštevili mutci spregovorili. Kajpada je bil njihov govor jecljanje neboljenih otrok, besede, ki so se vzdigovala na površino, so prihajale iz skritega, a resničnega dna našega mesta. Zakaj kakor se po podzemeljskih strugah pod tlakom tržaških ulic pretakajo potoki, ki so se rodili na kraških tleh, tako plavajo slovesne krvničke po žilah brezštevilih tržaških ljudi.

Mislil na stari Trst in na uličice, po katerih so hodili naši ljudje, kadar so bile njihove soline tam, kjer je zdaj Tergestej. Imen slovenskih meščanov je vse polno v starih listinah; mi pa imamo zelo medlo podobo o njihovem življenju. Mirni in delavni slovenski človek je bil kakor skrbna mravlja predan svojim kmečkim, obrtniškim poslom, pa je pustil, da gre poglavito mestno življenje mimo njega. Tako se nam po navadi zdi. Vendar za-

deva ni tako preprosta. Med sezname kaznjencev je že v dvanaajstem stoletju lepo število slovenskih priimkov! Prav tako ne manjka Slovencev med podpisniki raznih dogovorov z Benečani!

Manjkala pa je zmeraj koagulacijska prvina v našem etničnem življu. Tako je tudi Trst do konca devetnajstega stoletja ali bolje do začetka dvajsetega stoletja ostal zunaj naše narodne zavesti. Bil je kajpada zmeraj naravno pričujoč kakor mesto, v katerem prebivajo slovenski ljudje; bil je kraj, o katerem je narodna pesem govorila kakor o vsakomur poznanem kraju; kakor je čisto preprosto govorila o širokem morju, o pisanih barkah ob bregu, o lepi Vidi. Če je pesem kaj poudarjala, ko je imenovala Trst, potem je to bilo bogastvo njegovih ljudi. A ne bi rekel, da ga zato, ker ga ima za nekako Meko, gleda nanj kot na tuje mesto. Čisto naravno povezuje dve skrajno pomembni središči, Dunaj kot prestolnico in cesarjevo mesto, pa Trst kot pristanišče tega cesarstva, njegovo okno v svet. Tako na primer v pesmi »Nezvesti šafar«. Tako potem tudi Prešeren v »Pesmi od železne ceste«.

Da je ta ugotovitev pravilna, dokazuje Trubarjevo naravno razmerje do tržaškega mesta, njegovo nič poudarjeno sporočilo, da je pridigal po slovensko tržaškim ljudem. Štiristo let kasneje je Cankar v uvodu k svojemu tržaškemu predavanju to naravno povezavo slovenskega življa s Trstom izpovedal tako: »Kdor pride iz Ljubljane k vam, čuti, da pride domov, da stoji na domačih tleh, da govori s sebi enakimi, ki ga razumejo, ki sočustvujejo z njim in so z njim **enih** misli.«

A čas je, da bi slovensko preteklost v mestu samem tako prikazali, da bi jo rešili iz megle. Predvsem iz megle, ki je v nas. Za tako reševanje nekdanje skorajda anonimnosti pa je nujno vživetje v topografijo nekdanjega stromestnega satja in predmestnih bivališč.

Godina Vrdelski se je tega podzavestno zavedal, ko je pisal zgodovino Trsta. Saj se mu je ta ponesrečila prav zato, ker je sprotil v zgodovinsko snov narodopisne, spominke odlomke. Dobro pa izriše podobo mesta v prvem četrtletju preteklega stoletja. »Življenje« je kratko, avtobiografsko, a imenitno Godinovo delo.

V Jugoslaviji se pripravljajo spremembe

V Jugoslaviji je zadnji čas vse v gibanju in vrenju, diskusije o nujnosti bistvenih sprememb v gospodarstvu in državni ureditvi so zajele vse politične kroge in tudi široke mase, listi obljublajo spremembe pod velikimi naslovi, ko poročajo o sejah raznih osrednjih političnih teles. Za zdaj še ni mogoče dobiti prav jasne slike, kaj bo iz tega nastalo, kajti centrov moči in odločanja je zdaj več, odkar se je uveljavilo samoupravljanje in zadobivajo republike dejansko večjo avtonomijo in oblast soodločanja. Nič več ne odloča in ne more odločati samo Beograd, četudi centralistične tendence še niso izumrle. Prisiljene pa so, da se skrivajo za razne napredne parole in navidezno pritrjujejo napovedanim spremembam.

Te se bodo uveljavile, kot je razvidno iz raznih sklepov, priporočil in predlogov centralnih komitejev in parlamentov v republikah, predvsem v dveh smereh: v čim večji decentralizaciji, da se končno le neha s prakso centralistične birokracije, ki je bila na koncu koncev doslej vedno močnejša in

vztrajnejša kot vsa reformska prizadevanja; in da se končno napravi red v gospodarstvu, kjer so zavladale inflacionistične težnje in so se zameglili cilji gospodarske reforme. Parlamentu v Beogradu je bil predložen te dni v odobritev predlog predsednika republike Tita za spremembo ustave, da bi bilo možno uvesti kolektivno predsedstvo republike, v katerem naj bi bilo enako število predstavnikov iz vsake republike in določeno število predstavnikov obeh pokrajin. Kolektivno predsedstvo, v katerem naj bi bil i tto »prvi med enakimi«, bi opravljalo funkcije dosedanjega predsednika. Poleg tega bi imelo na skrbi politične in zakonodajne pobude ter bi predlagalo ukrepe in sklepe, kar zadeva odnose med republikami in pokrajinami, narodno obrambo in zunanjo politiko. Zagotovljeni pa naj bi bili tudi v bodoče v pristojnosti federacije obramba, enotnost samoupravnega socialističnega sistema in enotno tržišče. Pri tem dajejo nekateri poudarek nadaljnji enotnosti države, drugi pa misli, da mora priti do vsakega važnega sklepa le po sporazumu med republikami.

Pogovor s Pavletom Merkujem

Pavle Merku je znan slovenski javnosti tu in v matični domovini kot skladatelj, zadnji čas pa vzbujajo pozornost njegova muzikološko-etnografska in jezikoslovna-dialektološka odkritja iz doline Tera, ki so bistveno spremenila ali bolje popravila naše gledanje na to slovensko deželico. Ta se je razodela kot prava zakladnica slovenskih etnografskih in jezikovnih starožitnosti. Zato smo prof. Merkuja naprosili, da bi odgovoril na nekaj vprašanj za bravce našega lista.

V.: Gospod Merku, kako ste prišli do tega, da ste se začeli zanimati za dolino Tera in za njene folklorne posebnosti?

O.: Po službeni dolžnosti sem začel nabirati etnografsko, posebno etnomuzikološko gradivo po vseh krajih, kjer prebiva naša manjšina v Italiji: od miljskih hribov preko pasu tržaškega in goriškega Krasa do vse Benečije in Kanalske doline. Mimo nekaj izjem (Opčine, Križ pri Trstu) je bilo najti količinsko in kakovostno najpomembnejše gradivo v Beneški Sloveniji. Ta je zaradi svoje razčlenjene orografije ter zaradi zgodovinske izolacije ohranila do naših dni bogato etnografsko gradivo, ki je drugje že izginito pred nekaj rodovi, v nekaterih primerih celo pred nekaj stoletji. To je vse znano in znanstveniki iz vsega sveta že 130 let raziskujejo dolino, ki je v tem pogledu najzanimivejša in najbogatejša, to je Režija.

Ob tem delu se je zbudila moja jezikoslovna žilica, ki je že zarjavela od davnega dne moje diplome iz historične gramatike slovenskega jezika pri slavnem slovenistu Franu Ramovšu. Za Terjane in njihovo prelepo deželico sem se začel posebej zanimati sprito nezanjmanja slovenske javnosti zanje: spisi Bouduina de Courtenaya o terskem narečju so znani samo specialistom, kolikor jih je izdala senktpeterburska carska akademija znanosti, delno so pa nedosegljiva; etnografski zapisi Milka Matičetovega — 110 tekstov z desnega brega Tera — čakajo že 30 let na založnika, ki bi jih hotel objaviti, tudi sama Slovenska akademija znanosti in umetnosti je za to potrebo gluha; če izvzamem nekaj drobnih prispevkov italijanskih slavistov in etnografov, znanih samo specialistom, ni o Terjanah, njih navadah, njih dialektu pisal nihče. Slovenski javnosti so manj znani od plemen v osrednji Afriki, o katerih imamo kar lepo število spisov izpod peresa slovenskih specialistov.

V.: Kaj menite o Terski dolini kot zakladnici našega folklornega bogastva? Kaj je še pričakovati od tam?

O.: Ne gre samo za etnografsko gradivo: v tem pogledu lahko pričakujemo še mnogo tekstov in pesmi iz vsega območja terskega narečja prav kakor iz Nadiških dolin in iz Režije.

Gre tudi za ljudi. Gre predvsem za ljudi. Spoznavati želim Terjane, ki jim ni slovenska javnost doslej izkazala niti malo zanimanja in ljubezni. Spoznati njih dušo, njih navade, njih življenje, njih izražanje. Vzljudil sem jih, kakor ljubim vse naše preproste ljudi pa naj živijo kjerkoli: samo preprosti ljudje na kmétih znajo danes govoriti kleno, blagozvočno, bogato slovenščino, kateri sta se šola in časopis že davno odpovedala. Vzljudil sem jih še več sprito njih izolacije in zapuščeniosti. Tudi oni me imajo radi, veselijo se mojih obiskov in mojega zanimanja za njih besede in pesmi. To mi je danes v večje zadoščenje kakor marsikaj drugega čemur po krivici pritikamo oznako "kulture".

V.: Se vam zdi, da so dosedanje raziskave že dovolj sistematčne, ali pa bi bilo potrebno ekipno in sistematično zbiranje in obdelovanje nabranega gradiva?

O.: Za Režijo je nabranega veliko, za ostale beneške kraje malo. Nabiralno delo je še potrebno in to predvsem še na področjih jezikoslovja in življenjske kulture. Za to delo se mudi: čez 10-20 let bo prepozno. Potem bo treba misliti na objavo, obdelovanje, študij vsega nabranega gradiva.

V.: Kako vas ljudje sprejemajo?

O.: Odkar govorim tersko narečje in za silo jemajo ljudje povsod kot svojega: skušam misliti, govoriti, obnašati se po njihovem. Ne skrbi me, če so me že spodili iz kake hiše. Toda to so bili redki primeri. Na splošno jim gódi moje zanimanje zanje. Zaupajo mi. Odpirajo mi srce

Hiša v Režiji

in hišo. Doživel sem pretresljive in ganljive človeške momente, kakršne po mestih ne poznamo več.

V.: Ali ljudsko bogastvo tam že izginja oziroma je močno ogroženo?

O.: Ljudsko bogastvo tam še živi v večstokratni meri kakor na Tržaškem, Goriškem in v osrednji Sloveniji. Toda jasno je, da je obsojeno na hitro smrt; vzroki temu so asfaltirane ceste, radio in televizija, zaposlovanje — posebno mladim — v rudarskih ter industrijskih krajih daleč od doma, potrošniška civilizacija, ki ne priznane nikjer nikomur.

V.: Kaj sodite o folklorni glasbi Režijanov in Terjanov? V čem je njena posebnost?

O.: Ljudska glasba Terjanov se ne razlikuje od ljudske glasbe sosedov v nadiški in soški dolini. Režijani pa so ohranili do danes živ srednji vek in njih ljudska glasba očituje značilnosti, ki so drugje umrle pred več stoletji. Večini zveni rezijska glasba enolično, celo grda se jim utegne zdeti. Ko spoznaš Režijane in njih mišljavo ter sprejemaš njih glasbo sredi njih doline in njih življenja, jo lahko vzljubiš. Polklici glasbenih jo lahko ceni.

V.: In jezikovne posebnosti v Režiji in Teru?

O.: To sta menda edina dva dialekta, na katera ni vplivala slovenska kultura. To se pravi, da sta ohranila do danes davno in integralno kmečko pristnost, ki je iz drugih dialektov zdavnaj izginila. Užitek za ljubitelja jezika kakor za jezikoslovca. V njih mrgoli starinskih izrazov, posebnih zvez in pomenov, toliko posebnosti, ki se ob njih lahko le bogatimo. Zbiram tersko besedišče: doslej sem katalogiral kakih 1300 besed, slutim pa, da jih bom lahko zapisal še več tisoč. Tega mi ni nihče naročil, nikogar ne bo to zanimalo. Ne morem pa pozabiti na skupino mož v Viskorši, ki so me vprašali, čemu mi bojo njih besede. Ko sem jim razložil, so mi začeli pripovedovati s takim navdušenjem, da bom to delo nadaljeval predvsem iz hvaležnosti do te skupine Viskoršanov in kot izpričevalo njih ljubezni do domače besede.

Pa to bi lahko ponovil tudi o nekaj družinah na Njivici, o ljudeh v Čanebohi in Podratih in druge še.

V.: Ali mislite, da so tudi drugod v Sloveniji oziroma na slovenskem etničnem ozemlju predeli, ki so v etnografskem in jezikoslovnem pogledu premalo raziskani, npr. Koroška?

O.: Vem, da so na Koroškem prizadevni in zaslužni raziskovalci folklorne in dialekta. Doslej je bilo popolnoma neraziskano slovensko Porabje na Madžarskem, toda prav letos so se ljubljanski etnografi in etnomuzikologi začeli močno zanimati zanj. Vtis imam, da je tudi kaka dežela v sami Sloveniji povsem odsotna iz zanimanja in zavesti osrednjih kulturnih in znanstvenih institucij: npr. Brkini, vsa planota med Pivko in hrvaško mejo v Istri.

V.: Zdaj pa še nekaj o vašem glasbenem ustvarjanju. Ali še najdete poleg službe na glasbenem oddelku radia Trst A in zbiranja starin v Benečiji čas tudi za to?

O.: Najdem ga. Saj mi je skladateljstvo prvinski življenjski poklic. Z etnografijo in jezikoslovjem si prizadevam le ob prostem času kot diletant.

V.: Kaj imate v načrtu oziroma kaj trenutno skladate?

O.: Načrtov imam toliko, da ne vem kam z njimi. Rabil bi še vsaj tri življenja, da uresničim glavne. Trenutno pripravljam cikel samosplovov na stihe Carla Betocchiya. Uglasbil sem že tekste v slovenščini, nemščini, latinščini, dolgo sem si želel pristopiti tudi h kakemu italijanskemu besedilu: saj je italijanščina moja materinščina. Končno sem se tega lotil.

V.: Kaj menite o sodobni slovenski glasbi? Se vam zdi, da se je dovolj uveljavila nasproti tradicionalnim strujam tako po številu ustvarjenih del kot v koncertnih sporedih?

O.: Slovenska glasba ni nikoli dosegla takih priznanj v svetu kot danes, saj ni nikoli dosegla tako visoke kvalitete pri tolikšni produkciji: te dni je bil v Aquili koncert jugoslovanske glasbe: na sporedu so bile skladbe Hrvatov Sokača in Horvata ter Slovencev Ramovša, Petriča in Božiča. Stibiljevo delo je izšlo na Philipsovi plošči. Nemški založniki tiskajo Ramovša, Petriča, Ježa, Stibilja, Kreka in druge. Francoski založnik tiska Matičiča. Festivali v Nemčiji, Franciji Italiji, Poljski, na Nizozemskem in druge predstavljajo lepo število slovenskih novitet. Če primerjam današnje stanje z usodo dveh slovenskih velikanov iz prejšnjega rodu, Kogoja in Osterca, mi je hudo. Slovenska javnost se ni še oddolžila tema dvema velikanoma na primeren način. Še danes — če izvzamemo nekaj osebnih pobud in festival sodobne komorne glasbe v Radencih, ki časti Osterca in ne pozna Kogoja — slovenska kulturna javnost podcenjuje njih delo.

Vinko Beličič:

Solženicin, pričevalec ponižanih in razžaljenih

Istega 11. decembra 1918, ko je v Ljubljani izdihnil Ivan Cankar, se je v Kislovodsku na severnem podnožju Kavkaza rodil Aleksander Isajevič Solženicin. Vojno med Nemčijo in Sovjetsko zvezo (1941 - 1945) je preživel kot mlad oficir. Ko pa se je po zmagi vrnil s fronte, so ga — osumljenega, da je sovražen in nevaren boljševiškem režimu — za osem let zaprli v delovno taborišče daleč na severu države, v nenaseljenih krajih onkraj tečajnika.

Po Stalinovi smrti (5. marca 1953) je nastopila politična odjuga, ki je čez čas pod Hruščevom dosegla višek. Solženicin je bil rešen taborišča, prost pa še ni bil. Konfinirali so ga v Džambulski oblasti Kazahstanske republike, na robu srednjeazijske puščave. Zdaj se je k njemu lahko preselila žena (poročil se je že pred vojno). Končno je dosegel rehabilitacijo in se vrnil v Rusijo. Nekaj let je poučeval fiziko v Rjazanu. Ko pa je 1962 v neki moskovski reviji objavil svoj prvi leposlovni spis, EN DAN IVANA DENISOVIČA, ter z njim namah zaslovel v Sovjetski zvezi in v tujini, se je nastanil v Moskvi in se posvetil samo pisanju. V teh osmih letih se je razodel svetu kot najsvetlejši ime sodobne ruske književnosti.

Veliko bolj kakor vojna so v Solženicinu zapustila spomin leta v taborišču in konfinaciji. Lahko rečemo, da so mu ravno tista doživetja, izkušnje in spoznanja vsilila pero v roko in iz njega naredila umetnika-pričevalca. Trpljenje, ki ga je sam preživel ali pa videl, kako ga prestopajo drugi, ga je izčistilo — in postal je velik humanist, kot pisatelj vreden, da stoji ob strani Tolstoj, Dostojevskega in Čehova — a kot človek mogoče še dragocenejši od njih: ker ga je usoda postavila v krutejši čas nego je bil njihov.

Poglavitna značilnost Solženicinovih del je boj med poštenim (in zato družbeno nepomembnim) posameznikom in tistimi, ki so v imenu svoje totalitarne socialne ideje in namišljenega poslanstva pozabili na ljubezen do sočloveka ter postali orodje sistema. Vladajo v zavesti svoje moči, ukazujejo, uživajo oblast in gmotne dobrine. Prezirajo tiste, ki so ohranili zvestobo sami sebi in jih je neusmiljeno kolo režima povozilo. Nezaupni so do njih, češ kdor je pameten in bister, sprejme Nauk in Program in Cilj, se udini — in miza mu je pogrnjena.

Solženicin, ki je leta in leta v taborišču prestajal vse hudo ter je šel skozi vsakovrstne bridkosti, pa je ostal človek, zato sočustvuje z vsemi ponižanimi in razžaljenimi. To je najprej izpričal v kratkem romanu EN DAN IVANA DENISOVIČA, sliki sovjetskega taborišča. To je res »monolitno delo, izklesano iz enega kosa in

izpovedano v enem dihu«, kot je zapisal slovenski prevajalec France Klopčič, ki je sam preživel preko osem let v takem taborišču. (Knjiga je s še dvema drugima tekstoma — MATRJONINA HIŠA in DOGODEK NA POSTAJI KREČETOVKA — izšla pri DSZ v Ljubljani 1964.)

Le petim Solženicinovim spisom je bilo usojeno iziti v Sovjetski zvezi — v državi, o kateri smo zmeraj vedeli, da ni nikak paradiz, ker ga nikjer na svetu ni. Kakor nismo verjeli tistim, ki so jo samo črnili, tako smo bili nezaupni tudi do nje poveljevalcev — socialističnih realistov, »inženirjev duš«, kot sta od pisateljev terjala Stalin in Ždanov, da bi bili. In ni manjkalo, trobentačev režima — in ni se jim godilo slabo! »Da si lahko zapomniš številko svojega srajčnega ovratnika, je treba pozabiti pač kaj pomembnejšega!«

Resnično podoba življenja in razmer v Sovjetski zvezi nam je odkril šele Solženicin: ne kot maščevalec in še mnogo manj kot obrekovalc; odkril jo je svetu kot kritični realist, kot človek, ki ga boljše nepotrebne krivice in se mu trpeči sočlovek smili. Naj tudi je ogromna, od Baltika do Pacifika segajoča in v tehničnem napredovanju nezadržna država poslala na Mesec ubogljivi lunohod, solzna dolina s tem še ni prejenjala biti. Za odpravo nasilja in krivic ter za dosego sožitja in ljubezni med ljudmi so potrebni ne hladni inženirji, marveč neuklonljivi glasniki duha: umetniki, apostoli, mučniki.

Svobode in kruha presiti Zahod se je v umetnosti vrgel na rušenje vseh tabujev, na brezobzirno razgaljanje človekovih intimnosti in brozganje po moralnih zablodah. Pornografija, pravica pesti, protinaravne čutne naslade — to so današnji maliki Zahoda. Novi tabuji pa so mu postali nesebičnost, usmiljenje, dobrot, srce, vest. In ravno te vrline je spet povzdignil Solženicin.

Storil je to predvsem v dveh svojih monumentalnih romanih, ki sta izšla že v mnogih jezikih, samo v njegovi domovini ne. To je najprej PRVI KROG, napisan v letih 1955-64. V Mondadorijevi 1. izdaji — »Il primo cerchio« — 1968 obsega 747 strani. Pred nekaj dnevi je izšel tudi v slovenskem prevodu (v dveh zvezkih), takole predstavljen: »Blizu Moskve je specialno taborišče Mavrino, kjer je pozaprta ruska inteligenca. Ti taboriščniki živijo sicer v razmeroma udobnih okoliščinah in delajo za Nezmotljivega. Taborišče Mavrino spominja na Dantejev 'prvi krog pekla'... v katerem so velike osebnosti antike, ki so kljub svojemu poganstvu prepričane, da bi bile pahnjene v peklenko brezno. Solženicinova zgodba zajema samo tri dni (med

božičem in Novim letom 1949), a v teh treh dneh se razgrne pred bralcem nepregledna panorama individualiziranih človeških usod, ki skupaj predstavljajo doslej najnatančnejšo in najbolj pogumno umetniško analizo tega, kako je funkcioniral stalinizem v Sovjetski zvezi.« Roman poteka v boju med moderno tehniko, ki je v službi totalitarnega režima, in Volodinom, visokim funkcionarjem zunanjega ministrstva, ki je nekoga po telefonu opozoril, da mu grozi nevarnost (od politične policije). Podležje seveda človek. In kako pretresljiv je njegov konec!

Drugi roman, RAKOV ODDELEK (v Einaudijevi 3. izdaji — »Reparto C« — 1970 obsega 580 strani, uvod Vittoria Strade pa XXIV) se godi v prvih mesecih 1955 tri tisoč kilometrov daleč od Moskve, na onkološkem oddelku milijonskega srednjeazijskega mesta, po vsej verjetnosti Taškenta. Tu nimamo več političnih jetnikov, marveč rakave bolnike, različne po poreklu, narodnosti, letih, izobrazbi in ideološki pripadnosti. Med njimi sta dva, ki nam ne poudeta več iz spomina: Rusanov, predstavnik režima, in Kostoglotov, po preteklosti in idejah nekak drugi Solženicin. (Baje tudi pisatelj sam boleha za rakom.)

Za takšno odkrito pisanje, kot je Solženicinovo, je poleg umetniškega talenta predvsem potreben pogum. Pogum pa pride iz notranjega ukaza, da moraš spoznano resnico — pa naj bodo to sramotna dejanja ali plemenite vrline — razglasiti, čeprav oblastnikom ne bo prijetna in te bodo preganjali, odrivali, ignorirali. Solženicin je bil pod obtožbo, da blati svojo državo, izključen iz Zveze sovjetskih pisateljev, njegova dela so v Sovjetski zvezi takorekoč na indeksu, in ni tvegati iti 10. decembra, na vigilijo svojega 52. rojstnega dneva, v Stockholm po Nobelovo nagrado — v strahu, da se ne bi mogel več vrniti v domovino.

Iz življenjsko in umetniško polnokrvnih spisov Aleksandra Solženicina, človeka močnega značaja in krščanskega gledanja na svet, govornika prepričevalna beseda tožnika in hkrati ljubezen do trpečega človeka. Kot stvaritev vsakega pravega pisatelja, ki se zaveda, da mora hoditi pred družbo ter svojemu času, razme-

ram in ljudem držati zrcalo in izpraševati vest prehajajo Solženicinove knjige v zakladnico svetovne literature. Človek postane boljši, ko jih bere, krotkejši, življenju za vse, kar mu nudi hvalnejši. Brala naj bi jih ter se ob njih estetski lepoti in miselnemu bogastvu plemenitila tudi doraščajoča mladina, ki iz mlakuže potrošniške družbe hrepeni po idealih in čisti vesti.

Za Solženicina po vsej pravici veljajo besede, ki jih je Ivan Cankar v BELI KRIZANTEMI napisal o sebi: »Ponos je v mojem srcu: kljub vsem naukom, opominom, očitkom, kljub zasmehu, zmerjanju in natolcevanju je vse moje življenje in nehanje služilo najvišji ideji: resnici! Kar sem videl z očmi, s srcem in z razumom, nisem zatajil; in bi ne bil zatajil za same zlate nebeske zvezde. Resnica pa je posoda vsega drugega: lepote, svobode, večnega življenja.«

VILI HAJDNIK

Kralj Samo je vladal v Karantaniji

Avstrijec dr. Erich Körner je v deseti letošnji številki mariborske revije »Dialogi« po pravi opozoril na dejstvo, da kralj Samo »ni bil — kar se še v mnogih zgodovinskih delih prikrija — frankovskega rodu, temveč je bil, kakor izhaja iz »Salzburške zgodovine spreobrnitve Bavarcev in Karantancev«, karantanski Slovenec, ki je pred zasledbo prestola trgoval v frankovski deželi, a postal ustanovitelj velike države med Sudeti in Jadranom« (glej Novi list z dne 17. dec.). Dr. Körner je s tem položil prst na čudno in skoro nerazumljivo dejstvo, da namreč ne le nemško-avstrijski, ampak tudi češki in celo skoro vsi slovenski zgodovinarji, stalno in dosledno pišejo in trdijo v svojih knjigah in predavanjih, da je bil kralj Samo Frank in da je bilo središče njegove države nekje na Češkem ali celo na Moravskem, če ne kar med Lužickimi Srbi, kljub jasnemu pisanju v salzburški kroniki o spreobrnitvi Bavarcev in Karantancev.

NISO SE USTRAŠILI POTVORB

Za trditev, da je bil Samo Frank, je sicer odgovorna frankovska Fredegarjeva kronika, ki pa je bila napisana daleč od Karantanije (medtem ko je moralo biti Samovo poreklo bolj znano salzburškim duhovnikom, saj je moralo biti v času, ko je kronika nastala, izročilo o Samu v Karantaniji še precej živo; živo je bilo celo še mnogo stoletij pozneje). Toda za trditev, da je bilo središče Samovega kraljestva na Češkem in da je bila Karantanija samo pridružena njegovemu kraljestvu, kot nekaka federacija ali konfederacijska država, nima opore sploh v nobenem zgodovinskem viru. Tega ne trdi nobena srednjeveška kronika; to so si najprej — v začetku preteklega stoletja — izmislili romantični češki zgodovinarji, ki so skušali napraviti češko zgodovino kar najbolj slavno. Pri tem se niso ustrašili niti potvorb, kot dokazuje primer s ponarejenimi »Kraljedvorskimi rokopisi«, katere je razkrinkal kot potvorbo šele poznejši državnik Masaryk, ki je bil toliko realist, da češke svobode in države ni želel graditi na zlaganih mitih. Slovenski zgodovinarji se pačenju slovenske zgodovine po čeških zgodovinarjih niso upirali, ker so videli v njih velike učenjake, v katerih trditve si niso upali dvomiti. In ker so bili ti prvi češki zgodovinarji tudi apostoli panslavizma, se jim je tem manj upal kdo upreti, da bi ne obveljal kot njegov nasprotnik, reakcionar in podobno. In to se vleče vse do danes, tako v čeških kot v slovenskih zgodovinskih učbenikih.

Nemško-avstrijski zgodovinarji tistega časa pa so to trditev radi pograbili, ker je propagandno dobro služila nemškim nacionalistom v boju proti Slovencem, v katerih so videli glavno oviro za prodiranje proti Jadranu in na jugovzhod. Vedeli so, da je treba v Slovencih najprej vzbuditi občutek narodne manjvrednosti, s tem, da jih prikazujejo kot »narod brez zgodovine«, kot ljudstvo, ki je vedno služilo tujim gospodarjem. Slovenci, ki bodo tako mislili o lastnem narodu, se bodo lažje dali germanizirati, asimilirati po narodu s »slavno zgodovino«. In res — še danes nam strežejo razni ljudje s trditvami, da smo Slovenci »narod brez zgodovine«, čeprav je sploh niso raziskovali in je največkrat sploh ne poznajo.

V INTERESU ZNANSTVENE RESNICE

Če torej raziskujemo vprašanje, kdo je bil Samo in kje je bilo središče njegove države, je to predvsem v interesu znanstvene resnice in tudi

v interesu slovenskega naroda, da zavrne in odpravi še eno krivico, ki mu je bila storjena v času, ko se — zaradi šibke slovenske zgodovinske vede in posebnih okoliščin, ki smo jih omenili — ni mogel braniti.

Predvsem slovenski in tuji zgodovinarji nikoli ne navedejo važne podrobnosti, ki jo naveda Fredegarjeva kronika, namreč da se Samo ni sam odpravil na pomoč Slovencem, imenovanim tudi Winedi, ko so začeli upor proti Obrom, ampak da je šlo z njim več trgovcev (»plures secum negutiantes advivit«, kot je rečeno v malo elegantni latinščini tistega časa). Toda recimo, da bi bil Samo Frank in da bi se bil nenadno tako navdušil za Slovence, da bi bil pustil svojo trgovino, svoje zaloge in mošnje z denarjem ter se šel bojevati takorekoč »brez upa zmage« proti najmočnejši vojaški sili tistega časa v jugovzhodni in srednji Evropi (Obri so bili baje prvi konjeniški narod, ki je uporabljal stremena, kar je dajalo obrskim jezdecem še posebno trdnost

v sedlu in s tem udarno moč); težko pa je verjeti, da se je tako zvrtilo v glavi celi skupini frankovskih trgovcev. Za boj proti Obrom so se lahko odločili le slovenski trgovci, ki so na meji med karantanskim in frankovskim ozemljem (Bavarska je spadala pod frankovsko oblast) posredovali trgovino med obema ljudstvom. Zakaj so se tisti slovenski trgovci za to odločili, je drugo vprašanje. Najbolj verjetno zato, ker so se čutili povezane s svojim karantanskim ljudstvom in njegovo usodo, čeprav so najbrž živeli na obmejnem ozemlju frankovske države. Ravno zato ima frankovski kroničar Sama za Franka, ker je pač govoril tudi nemško, se oblačil morda po nemško, se gibal v družbi frankovskih trgovcev in morda tudi bival na frankovskem ozemlju. Toda imel je močno slovensko zavest — morda iz istega razloga, ki tudi danes zaostruje v slovenskih ljudeh na meji posebno občutljiv smisel za narodno vprašanje in usodo (za kar nam je značilen primer Boris Pahor).

Pomisliti pa je tudi treba, da trgovci tistih časov niso bili rejeni gospodje, ki iščejo na potovanjih predvsem udobnost, ampak pustolovci in bojevniki, ki so prav tako radi — ali še rajši — zgrabili za meč kot za meter. Samo je gotovo veljal med rojaki za uglednega in pogumnega moža in se je zato čutil — s svojimi tovariši ali pomočniki vred — dolžnega, da jim pomaga po svojih močeh v boju na življenje in smrt proti obrski sili (I, 623).

SENONAGO JE BIL NA MEJI KARTANTANIJE

Fredegarjeva kronika, napisana v drugi polovici 7. stoletja, trdi, da je bil Samo doma iz pokrajine Senonago (de pago Senonago). To pokrajino so iskali nemški in za njimi tudi slo-

venski in drugi zgodovinarji v nekdanjih frankovskih deželah v Nemčiji in Franciji. Nekateri so videli kraj Senonago v francoskem mestecu Sens v departmentu Yonne, pač samo zato, ker Sens spominja na zlog Sen v imenu Senonago. Drugi so iskali Senonago v belgijskem mestecu Soignies (Hennegau), seveda spet samo zaradi podobnosti z imenom Senonago. Toda težko si je misliti, da bi se bil trgovec iz tako daljnega kraja vmešaval v politične zadeve karantanskega ljudstva in se zaradi njega izpostavljal nevarnosti ter zanemaril svojo trgovino. Če pa bi bil že po naravi pustolovec ali bojevitež, bi ga bilo veselje do vojnih pustolovčin že prej zvalo v frankovsko vojsko, kjer bi bil tudi imel mnogo priložnosti, da se izkaže.

In še nekaj je treba pomisliti: če bi se bil samo kot Frank tako vnel za Slovence, da se je šel skupaj z njimi bojevati proti Obrom, kar je bilo tedaj zelo nevarna zadeva, saj se niti bizantinsko cesarstvo ni upalo spustiti z njimi v boj in jim je rajši plačevalo vsakoletno odkupnino, tedaj je moral Samo že dolgo bivati med njimi in se je moral počutiti med njimi doma. V tem primeru pa frankovski kroničar pač ne bi bil iskal še toliko let pozneje njegovega rojstnega kraja na Frankovskem, saj ga je verjetno Samo že sam pozabil, vsekakor pa ne bi bil več misliti nanj in bi ne bil imel več zveze z njim. Možno je torej samo eno: da moramo iskati tisti Senonago nekje v bližini nekdanje slovensko - frankovske (bavarske) meje, kajti samo domač človek, Slovenec, je mogel biti tako živo zainteresiran na uporu proti Obrom in to morda tudi iz osebnega interesa, ker so namreč Obri uničevali njegovo trgovino. Morda so ga kdaj izropali na njegovih trgovskih potovanjih ali pa mu onemogočali s svojimi vpadi trgovino med Slovenci.

OB JEZERU ATTERSEE

Če si natančno ogledamo zemljevid Gornje Avstrije, odkrijemo na njem reko Ager, ki teče iz jezera Attersee in se po kakšnih desetih kilometrih združi iz reko Vöckla. Senonago pa je tako dolgo ime, da je več kot verjetno, da gre v resnici za več besed oziroma za fonetično do-jeto in zato skupaj zapisano izgovarjavo več imen oziroma besed. Če besedo Senonago razstavimo na zloge, dobimo smiselno Se-non-Ago ali Sen-on-Ago, kar pomeni tako v srednjeveški in sedanji nemščini »See on Ago« oziroma »See am Ago«, to je »Jezero na Agu«, namreč na reki Ag. To pomeni, da se je morala reka Ager v Gornji Avstriji nekdanje imenovati Ag ali Ago in da je šele pozneje to ime dobilo obliko Ager. To potrjuje tudi verjetnost, da gre pri imenu jezera Attersee v resnici za poznejšo fonetično prilagoditev prvotnega izraza, ki se je moral glasiti »Ager See« ali »Agersee«, torej Jezero na Agu (Ag je njegov odtok). To ozemlje pa je v Samovem času verjetno že spadalo k Salzburški pokrajini in s tem k Bavarski, z njo vred pa pod frankovsko oblast. Toda v bližini je morala biti meja karantanske dežele, po kateri pa so tedaj plenili Obri, zato je razumljivo, da je imel bogati trgovec Samo svoje bivališče in skladišča rajši na frankovskem ozemlju, kjer je bil bolj varen pred obrskimi roparji, tembolj ker se je v sili lahko zatekel na jezero ali se prepeljal čez jezero v kako skrivališče. Obrski konjeniki seveda niso mogli na jezero, vsaj ne naglo in ne s konji. Povrh so se najbrž pazili napasti frankovsko kraljestvo.

(Dalje na 12. strani)

Plasma uredništva

Nujnost vsenarodne povezave

Boris Pahor je v eni zadnjih številčk N. L. omenil med drugim tudi odtujevanje slovenstvu. Ko je o tem že padla beseda, bi bilo mogoče prav o stvari kaj več razmisliti. Brez števila vzrokov bi našli, če bi jih iskali, toda nekateri so poglavitni in teh bi se morali bolj jasno zavesti in jih bolj živo občutiti. Vir vsega pa je NEOBVEŠČENOST, nezadostna, premajhna, napačna, kriva, slaba, ... in kot posledica tega nedost.

Saj ne, da ljudje »nočejo« biti Slovenci, preprosto, ne vejo, zakaj bi morali biti. Pa ne mislim na tiste, ki znajo, in tiste, ki ne znajo slovensko, ampak na tiste, ki kaj čutijo. Ne da bi hoteli oporekati pomebnosti znanja jezika, vendar se mi zdi, da jezik ni edino veljavna izkaznica slovenstva. Večina ljudi, ki že v nekaj rodovih ne zna slovensko, se svojega porekla zaveda, utrip življenja pa je danes tak, da komaj še utegnemo skrbeti za vsakdanja opravila, in težko bi bilo čakati, da bodo ti ljudje vneto iskali domovino svojih prednikov, ki je sploh ne poznajo. Dolžnost domovincev je, da jim gremo naproti.

Kaj pa je bilo do danes v tej smeri napravljenega? V splošnih obcih tovrstno vprašanje kot celota sploh ni bilo zastavljeno. Ni bila izdana niti ena samo kolikor toliko temljita knjiga o Slovencih, niti ne učbeniki slovenščine za nemško, italijansko, francosko, angleško in špansko govoreče v taki obliki, ki bi naše rojake v svetu pritegnili k spoznavanju in učenju slovenskega jezika. Že med matičnimi Slovenci in zamejci so zveze slabe, s svetom pa jih skoraj ni. Koliko je ljudi, ki so razen tega, da govorijo slovensko, vse prej kot Slovenci. V svetu pa se najdejo tudi taki, ki več naredijo za slovenstvo, čeprav jezika sploh ne znajo ali pa skoraj nič.

Zamejstvo je blizu slovenstvu v svetu in matični domovini po svojem položaju. Gotovo bi bili dobrodošli predlogi ne samo o reševanju njihovih vprašanj, ampak tudi takih načelnih slovenskih vprašanj v svetu. V matični domovini bi bilo mogoče več posluha za resnične vseslovenske probleme kot pa za trošenje denarja in truda za muhe enodnevnice in poveljevanja Niča, kar prihaja sem od zahodnih tehnično naprednejših, a duhovno utrjenih družb.

In še ena odgovorna naloga je, ki zadeva slovensko skupnost v svetu, predvsem pa doma: VSAKDANJA OBVEŠČENOST slovenskih ljudi o dogajanjih v slovenskem prostoru. Nujnost tega vprašanja je bila že postavljena (prof. Tous-saint Hočevar v obzorniku »Most«). Poročevalci, prevajačji, časnikarji in kdo ve kdo še vse predstavljajo, posebno še preko TV, k nam v Slovenijo vsemogoče svetovne senzacije, miselne tokove. Slovenski človek je naravnost izgubljen zaradi neprestanega obstreljevanja s stvarmi, ki se ga malo zadevajo, a napolnjujejo vse tisto v njem, kar po trudapolnem delu ostane za razvedrilo.

Poročevalci in vsi »pismouki« bi morali biti le toliko zasidrani v slovenski stvarnosti, da bi svetovno doganje obravnavali iz našega zornega kota, ne pa nam predočevali pomembnost dogodkov, ki za nas to niso, na našo problematiko pa skoraj pozabljajo.

Čas pa bi tudi že bil, da se prav ob vprašanju pomembnosti sredstev obveščanja kot bistvene-ga dejavnika povezovanja vsake skupnosti zave-mo potrebe ŠIRŠE VSESLOVENSKE POVEZA-

NOSTI tu in zunaj, tu in znotraj, doma in v svetu; ne le kulturne, ampak tudi gospodarske povezanosti in sodelovanja. Ali bi bilo preveč drzno, nestvarno ali neskromno zamisliti si kaj takega? Ne, bilo bi povsem naravno, toliko kot to že izvajajo. Toda v naših glasilih se do tako »visokih« misli še nismo upali povzpeti. Ali ni mogoče prav v tem majhnost in ne v drugem?

Jožko Šavli

— o —

Spoštovano uredništvo,

Bral sem Novem listu o Rebulovem predavanju v Ljubljani. Rebula je na osnovi evangelijev skušal razkriti, kakšen je bil Kristus kot človek. Tu bi rad omenil, da imamo zdaj še drug vir, vreden božje vsemogočnosti, v knjigi, ki jo je spisala Marija Valtorta. Ko je leta 1947. pater Migliorini, duhovni voditelj Marije V., pokazal papežu Piju XII. to delo, je papež rekel: »Dajte ga natiskati, kakor je; kdor bo bral, bo razumel.«

Prva izdaja tega dela, sestoječa iz štirih debelih knjig, pa je bila od Cerkve odklonjena.

Druga izdaja obsega 10 knjig. Podjetje Pisani, na Isoli del Liri, je novó izdajo opremilo z mnogimi pojasnili in sprejelo vanjo samo ori-

ginalne zapiske Marije V. Da je to delo več kakor navadna knjiga, priča dejstvo, da je znani italijanski pridigar pater Rotondi, štiri večere zaporedoma, ves prevzet od veličine tega dela, to tako toplo priporočal, da bi ga niti sv. Pavel ne bil mogel bolje. Brez dvoma je pater Rotondi pel hvalo temu delu z dovoljenjem cerkvene oblasti, kar daje delu še posebno veljavo.

Brez strahu lahko trdim, da sam človeški um ne bi bil sposoben napisati takega dela niti v teku enega življenja, medtem ko ga je M.V. spisal, lahko bi rekli, v eni sapi, priklenjena več čas na posteljo. Ker je bila M.V. tudi dobra opazovalka in sposobna opisovalka, ne uživa tega dela samo verniki, ki najde v njem podrobnejši opis svetopisemskih dogodkov in tudi takih, ki jih sveto pismo ne omenja — ampak tudi človek, ki išče estetskega užitka pri branju lepe knjige.

Š. J., Gorica

TUDI NAM KAŽE POT

(Nadaljevanje s 1. strani)

lahko kljub vsemu mirni in veseli: vemo, da je Tisti, ki se je na sveto noč rodil, še vedno tu nekje, blizu nas, vsenaokrog nas in v nas ter da je tu zaradi nas, iz ljubezni do nas. Nič se nam ni bati, dokler bomo znali razločiti med vrtiljakom vedno novih zvezd mili blišč zvezde, ki nas vodi k Njemu.

Kralj Samo je vladal v Karantaniji

(Nadaljevanje z 11. strani)

Frankovski kroničar je slišal ime Senonago od kakih udeležencev vojnih dogodkov v zvezi s Samom, vsaj posredno, in je gotovo tudi točno vedel, kje se ta kraj nahaja. Stvar je morala biti v tistem času tako znana, da kroničar ni čutil potrebe, da bi natančneje pojasnil, kje leži ta kraj, kakor danes noben časnikar ne čuti potrebe, da bi pojasnjeval, kje leži npr. Helmstadt ali Da Nang, ker se zanese, da je to po važnem dogajanju vsem znano.

BITKA PRI WOGASTISBURCU

Ko so Slovenci zmagali in se otresli obrske nadoblasti ter se zavarovali pred obiskimi napadi, so izvolili Sama za svojega vladarja oziroma kralja. Kakšen je bil značaj njegove vladavine, nas tu ne zanima, pač pa, kje je imel prestolnico. Lahko se reče, da ne predalec od kraja, kjer je prej živel, torej nekje v bližini karantansko-frankovske meje. Gotovo si ni izbral prestolnice kje v bližini obrske meje.

To potrjuje bitka, do katere je prišlo l. 631 med njim in frankovskim kraljem Dagobertom. Ta je sklenil zavezništvo tudi z Langobardi in tako je z juga vdrla na karantansko ozemlje langobardska vojska. Na severu ob Donavi, je prodirala proti Karantancem (Karantanija je takrat segala še preko Donave) alemanska vojska, kralj Dagobert s frankovsko vojsko (Bavarcev viri ne omenjajo, ker so bili del frankovske vojske, saj tudi Bavarske v tisti dobi po dolga desetletja ne omenjajo, ker je bila trdno v frankovski oblasti) pa je prodiral skozi Salzburg in vzdolž ceste, ki še danes vodi iz Salzburka proti vzhodu, v Karantanijo. V tridnevni bitki pri mestu, ki ga imenuje frankovski vir Wogastisburc, je karantanska vojska popolnoma potolkla frankovsko vojsko in sam kralj Dagobert se je komaj rešil. Moral je pustiti ves tabor v rokah sovražnika.

Romantični češki zgodovinarji so menili, da se skriva v imenu kraja Wogastisburc sedanje češko mesto Uhošt kakih 70 km zahod-

no od Prage, in tako so začeli trditi, da je bilo tam središče Samovega kraljestva, če ne celo v Pragi.

V resnici pa je treba tudi pri imenu Wogastisburc postopati enako kot pri imenu pokrajine Senonago — treba ga je razstaviti, ker je jasno, da pri tako dolgem imenu ne more iti samo za eno ali dve besedi. Vog-a-stis-burc pa more pomeniti samo Vog-A(g)-Stis-Burg, torej oporišče — stisburc (Stützburg), ki leži med rekama Vog in Ag. Pri reki Vog gre verjetno za današnjo reko Vökla (kar je slovenizirana oblika imena Vog — primerjaj rečico Voglajno na Štajerskem) in pri reki A(g) za že omenjeno reko Ag ali Ago. Ti dve reki se zlivata pri današnjem mestu Vöcklabruck, in to ime, tudi če ni direktno nastalo iz imena Vogastisburg, nedvomno bolj spominja nanj kot češki Uhošt. Sicer pa bi slovenska oblika Ugost, t.j. U gozdu bolj spominjala na Vogastisburg kot češka oblika Uhošt. Pomisliti pa je treba, da nobeno mesto ne leži v gozdu in tako gotovo ni ležalo v gozdu niti to Samovo mesto, pa naj je bilo njegova prestolnica ali ne. Težko si je tudi misliti, da bi jo mahnil kralj Dagobert z vojsko skozi Češki les brez cest tako daleč na vzhod, in se pri tem celo izpostavil nevarnosti obrskega napada od strani.

Značilno pa je, da leži točno v kotu, ki ga delata reki Vöckla in Ager, preden se zlijeta, danes grad in vas Schöndorf, kar je ostanek davnega imena Slouenendorf. Po vsej Gornji Avstriji in Štajerski je mnogo vasi, ki se imenujejo Schöndorf, enako tudi na nekdanjem ozemlju polabskih Slovanov ali Vendov, in to so ostanki nemškega izraza za tiste vasi, kjer se je slovensko (in polabsko) prebivalstvo posebnost dolgo ohranilo.

Seveda pa morda tudi ti racionalni argumenti ne bodo prepričali šovinističnih zgodovinarjev, ki hočejo napraviti Slovence za »narod brez zgodovine«, kot tudi na tistih slovenskih piscev, ki boleajo na občutku narodne manjvrednosti.

O uradnem antifašizmu

Velika, enotna protifašistična manifestacija, ki je bila v Trstu 14. t. m., je res tako razveseljiv dogodek, da bi moral dobromislečemu človeku vzbujati optimistična predvidevanja za bližnjo in daljno bodočnost. Lepo se vidi in sliši, da so nasilje obsodile vse politične stranke (seveda razen one, ki je bila na zatožni klopi), vsa mladinska gibanja in razne organizacije obeh narodnosti. Ko bi le ne bilo gotovih situacij, gotovih dogodkov v preteklosti in sedanjosti! Na tisto dobo, nas n.p.r. spominja tudi iskanje informacij o politični pripadnosti delavcev, ki bi se želeli zaposliti pri družbi Grandi Motori.

Ali je v skladu s proklamiranim antifašizmom od oblasti izdano dovoljenje za fašistično zborovanje, za katero je bilo lahko predvideti, da se bo izrodilo v nasilje? Ali se je mogoče zanesti na javno varnost, če policija nikoli »ne more« odkriti skrunilcev naših spomenikov v Bazovici, Zgoniku in drugod? Ali ne pomenijo take nekaznovane provokacije potuho fašističnim akcijam?

Z besedami obsojamo divjanje fašistov, pri tem pa pozabljamo na krivdo onih, ki bi morali skrbeti za javni red in varnost in ki so za tak posel tudi plačani. Pozabljamo, da je za ravnanje policije odgovorna centralna vlada v Rimu, vlada, ki jo sestavljajo stranke DC, PSU, PSI in PRI. Ta vlada, le-vega centra imenovana, ima tudi ministra za notranje zadeve. Ta postavlja lokalne kvestorje in prefekte in jim daje obenem navodila. Kakšna je demokratičnost in antifašizem vlade levega (!) centra, ki postavlja take organe javne varnosti oz. jim daje taka navodila?

V uradnem govoru na Goldonijevem trgu smo slišali lepe besede o sodelovanju, miru i.t.d. Danes je pač v modi kazati se demokratičnega, naprednega, socialno čutečega, miroljubnega in kar je še takih lepo zvanečih besed. Saj besede nič ne stanejo. Je pač mnogo lažje moliti in se udeleževati verskih obredov kakor pa v resnici živeti po Kristu-

ke in tako, vsaj uradno, ustvaril drugačno podobo etničnega stanja.

Kako na tistem tudi sedanja vlada levega centra sprejema gotove odločitve fašističnega režima, je pokazala tudi polemika okrog razporeke. Vatikanski nasprotniki razporeke so se v argumentacijah sklicevali tudi na konkordat, sklenjen med italijansko državo in Vatikanom, in poudarjali, da razporeka krši konkordat. Pri tem so pa skrbno zamolčali dejstvo, da je konkordat podpisal fašistični režim in da je bil sklenjen v dobi, ki jo danes obsojamo. Še bolj sumljivo pa je, da laični zagovorniki razporeke niso ovrgli argumenta o kršitvi konkordata. Saj bi bilo tako enostavno naglasiti, da si je fašizem konkordat želel iz čistega političnega računarstva z namenom, da podpre in utrdi svojo oblast!

Kaj naj si mislimo o antifašizmu vlade, di dopušča obstoj, delovanje, demonstracije in nasilja stranke, ki niti ne spriva svojega fašističnega značaja?

Po ravnanju lokalnih organov javne varnosti v zvezi s fašističnimi izgredi, ravnanju, ki je nedvomno v skladu z višjimi direktivami; po »pozabljenosti« najvišjih oblasti in zakonodajalca v pogledu fašističnih zakonov, naperjenih proti slovenski manjšini, je res nemogoče, da bi taki vladi mogli priznati antifašistično usmerjenost. Mogli bi ji, z gotovimi pridržki, priznati demokratičnost, nikakor pa ne antifašizem. Za to so potrebna dejanja, ne pa besede. Teh je bilo že kar zadosti.

U. V.

Iz Gorlice

NENADNA SMRT NADUČITELJA WINKLERJA

V torek popoldne se je po mestu razširila žalostna novica, da je na naglem umrl upokojeni nadučitelj 81-letni g. Winkler.

Kljub visokim letom je bil še čvrst in krepak v svojem prijetnem domu ob goriškem Kornu na Blančah.

Po rodu krepak sin Trnovske planote se je že kot mlad učitelj udeleževal kot prostvetni in gospodarski delavec. Vedno je bil načelno narodno usmerjen, tudi v najhujših časih, ko je moral plačati svojo ravnočrtnost tudi z ječo in konfinacijo. Ko se je po vojni vrnil iz pregnanstva domov, je spet zastavil svojo moško besedo in dejanje, kjer je bilo najbolj treba. Sprejel je tedaj tudi zelo težko in odgovorno mesto občinskega svetovaleca v Gorici.

S svojo blago in zavedno ženo je skrbno vzgojil hčeri in sinove, ki so poročeni in vzemajo vsi ugledna mesta.

Pokojni Winkler se je po smrti svoje življenjske družice umaknil v zasluženi pokoj. Vedno pa je še skrbel za gospodarstvo okoli hiše in se je do zadnjega živo zanimal za vsa dogajanja med svojimi rojaki.

Skoro na tiho je ugasnil, veliki in krepki mož. Opoldne je še govoril s svojimi. Ko so ga za hip pustili samega, se je zgrudil na tla — za večno.

Naj uživa rajnik plačilo za svoje delo na onem svetu! Vsej družini in sorodstvu izrekajo prijatelji in znanci globoko sožalje.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. ♦ Odgovorni urednik: Drago Legiša ♦ Tiska tiskarna »Graphis« Trst

F.J. * 63

S M R T

V POMLADI

»Toda kaj bo zdaj z nami, profesor? Malo nas je, ki smo res trdni.«

»Glavno je, da plamen ne ugasne. Tine. Vi, ki ste trdni, nosite ta plamen v sebi. Prej ali slej se bo morda razširil tudi na druge. Ne morem verjeti, da nam je usojeno zdaj izginiti kot narod. Kot človek in kot zgodovinar mislim, da ima naše narodno bivanje vendarle nek globlji smisel, da je tudi naš kamenček potreben za sestavo širšega evropskega in svetovnega mozaika, ki bi bil brez njega nepopoln.

Tudi naš glas se mora čuti v zboru Evrope in sveta. To mora biti in bo glas zdrave pameti, glas treznosti, glas človeškosti v dobi, ki je kot upijanjen od samih parol in v katerem se širijo totalitarizmi skoro brez odpora. Zavedati se moramo te svoje vloge in ostati trdni, pa naj se zgodi kar hoče. Mali narodi imajo pri tem še posebno pomembno vlogo, ker so že po svoji naravi, po samem svojem obstoju protitotalitar- ni. Zato so totalitarnim sistemom in diktaturam tako zasovraženi in napoti. Vsak izmed nas lahko pri tem odporu prispeva svoje. Ne more veliko, za to nimamo sredstev in moči, a kolikor more. Jaz sem skušal, kolikor mi je bilo mogoče, vzdržati glas razuma, kritičnosti in človeškosti v vas študentih in v svojih hčerkah, vi pa ga skušajte dramiti v drugih, s katerimi se srečujete. Glavno, da se ta veriga ne pretrga. In videli boste, da ne bo zaman. Glejte samo, da ostanete živi, če se sproži val dogajanja, ki ga najbrž mi ne moremo preprečiti.«

»Čaj v skodelicah, se vama je ohladil,« se je oglasila gospa. »Pojdi skuhat drugega, Verica.«

Deklica je vstala in odšla iz sobe. Tinetu, katerega misli so bile druge, so mimogrede prišle v zavest njene mehke, ljubke kretnje in njen čudovito oblikovani dekliški bok, ko je s pladnjem v roki šla iz sobe. Pozneje se je mnogokrat spomnil te njene podobe. Kmalu se je vrnila z drugim, vročim čajem. Tine ga je naglo spil, ker zunaj se je bilo že zmračilo, in vstal.

»Hvala, gospod profesor. Vesel sem, da sem lahko govoril z vami. Vaše besede so me pomirile in mi prikazale stvari v drugačni luči, kot sem jih videl, ko sem prihajal sem.«

»Zadovoljen sem, če je tako, Tine. In nikar se ne predajajte obupu. Obup pomeni odpoved upanju, le to pa nam pomaga živeti in nas spodbuja k dejanjem. Veste, tudi mene večkrat premagujejo hude slutnje in malodušnost, toda takle pogovor, kot sva ga imela zdajle midva, je vzpodbuden in potreben. Le da človek tu včasih nima s kom govoriti... razen z mojimi tremi ženskami tu,« se je nasmehnil. »Še največ se lahko pomenim z njimi. Marsikdo drug se izmika pogovoru o tem, kar se lahko zgodi in kaj bi bilo potem. Mnogi so postali zelo previdni, odkar se govori, da naši nacisti tu v mestu že sestavljajo črno listo.«

»Mi smo gotovo na njej,« je rekla Verica skoro s ponosom. »Pravzaprav bi me bilo sram, če bi ne bili.« (dalje)

sovih nauk. Preveč je dejanskih dokazov, da toliko razglašani uradni antifašizem ni iskren. Ni iskren, če se vsem zakonodajnim zborm v vseh petindvajsetih povojnih letih ni zdelo umestno razveljaviti fašističnih zakonov in dekretov, ki so imeli namen izbrisati slovensko manjšino, vseh predpisov o prepovedi uporabe slovenščine pred sodiščem, vseh dekretov za popačenje slovenskih priimkov in imen slovenskih vasi. Vse kaže, da je demokratični vladi, ki »sloni na idealih odpornosti«, vendarle všeč, da je fašizem izbrisal preštevne slovenske priim-

TEDENSKI PREGLED DOMAČEGA ŠPORTA

Imamo Zvezo slovenskih športnih društev v Italiji

Medtem ko so fašisti pretepali naše fante samo zaradi tega, ker so se pogovarjali v slovenščini, se je na stadionu 1. maja 8. dec. ustanovljala Zveza slovenskih športnih društev v Italiji.

Ob prisotnosti večine slov. športnih društev s Tržaškega in Goriškega smo oživel nekdanjo sorodno zvezo, ki so nam jo fašisti razpustili skupno z vsemi slovenskimi organizacijami, na kateremkoli področju so delovale. Korist take zveze smo žal spoznali šele 25 let po osvoboditvi, upamo pa, da bo sedaj naše delo na športnem področju gladko steklo po načrtanih smernicah.

Sicer se je zamejski šport začel smotrno razvijati šele pred dobrim desetletjem, ko je Š. Z. BOR nakazalo edino pravilno pot, kateri naj sledi ves manjšinski šport. Prav v dobi, ko smo se zavedli, da nas medsebojna strankarska nesoglasja uničujejo (v veliko zadovoljstvo velikega dela večinskega naroda), se pobudniki te prve izrazito slovenske športne zveze uvideli, da je moč mladino družiti le s športom. Samo na tem področju se mladina združuje ne glede na politično prepričanje ter ne glede na socialni položaj. Prav s športnim udejstvovanjem si mlad človek pridobi samozavesti, spozna sovrstnike iz najrazličnejših krajev in z zavestjo, da je opravil svojo športno dolžnost, lahko s ponosom izpriča pripadnost svojemu narodu.

Bor in slovenske športne igre so dale pobudo skoro vsaki vasi, da je hotela priti do lastnega društva. Športne organizacije so rastle kot gobe po dežju. Vsi so težili po čimboljših uspehih, marsikdo pa je zgrešil pravi cilj športnega udejstvovanja zamejskega Slovenca. Pravilno misleča društva pa so se zavedala, da vsak po svoji poti ne pride nikamor; saj lahko ta uspeva le na škodo onega. Prav to je po mojem bil glavni vzrok, da se je taka večina odločila za ustanovitev zveze.

Najlepše kar smo slišali tako na pripravljalnem sestanku kot na ustanovnem občnem zboru zveze, je bilo: vsa včlanjena društva bodo narodnoobrambna. Da, prav ta je tista misel, ki jo moramo jasno izreči in ki morda koga moti, ki pa končno še bolj plemeniti vse delo naših športnikov. Ne mislimo, da bi lahko v svojem krogu vzgajali ase in prveke, vzgajati moramo predvsem prave športnike po duhu, ki bodo vredni predstavniki svojega naroda. Že najmlajšim, ki so se komaj začeli baviti s športom, moramo vcepiti, da se mora naš član dvakrat potruditi: enkrat kot atlet in drugič kot pripadnik manj-

šine, na katerega vsi gledajo vsaj z radovednostjo. Kadar se bo naš član mladinec ali mladinka zavedal, da zlasti in predvsem z nastopanjem pred najrazličnejšo publiko, seznanja javnost z našo prisotnostjo na tem koščku zemlje, takrat bo lahko njegovo društvo s ponosom in zadovoljstvom ugotovilo, da je doseglo zastavljen cilj, ne glede na tehnični rezultat, ki ga bo tekmovalci dosegel.

Ne bi se rad dotaknil ostalih, čeprav važnih točk ustanovne listine zveze, ker bi želel, da bi se vsi športni delavci zavedali važnosti te točke. Ne potrebujemo za vsako ceno prvakov, boriti se moramo proti vsaki obliki profesionalizma in divizma med tekmovalci: svoj skupni cilj bomo dosegli, če bomo znali vzgajati tako mladino, ki bo ostala za vedno zvesta svojemu jeziku in bo ponosna, da pripada slovenskemu narodu, čeprav v svojstvu narodne manjšine.

Dolžnost vse slovenske javnosti, vseh slovenskih organizacij in predvsem matične domovine je, da vsi kot en mož podpremo to zvezo, ki je spontano zrastle iz potrebe po medsebojni pomoči in ki si je zastavila take plemenite cilje.

Antek Terčon

ODBOJKA

BOR - PETRARCA 1:3 (15:11, 7:15, 5:15, 10:15)

Boru ni uspelo! Pred rekordnim številom domačih in padovanskih navijačev je ekipa plavih klonila pred premočno Petrarco. Že med ogrevanjem so nam gostje pokazali, česa so sposobni, domačini pa so kljub temu brez treme stopili za mrežo. V ekipo se je vrnil Klavdij Veljak, ki je veliko pripomogel, da so Borovci osvojili prvi set. Prepričani smo, da Bor še nikoli ni odigral takega seta, kot je bil prav prvi. Igra je bila na visoki tehnični ravni in povsem vredna I. lige. Lahko trdimo, da v tem nizu niso naši fantje zagrešili ene same napake. Orel in S. Veljak sta dobro branila polje in zalagala predvsem K. Veljaka in Plesničarja z odličnimi žogami, ki sta jih ta dva napadalca smotrno izkoriščala. Petrarca je skušala z več menjavami in s time-out zaustaviti polet naših fantov, to pa ji ni uspelo in po skoraj polurni borbi se je set končal z zmago domačinov. To je prvi izgubljeni set Petrarce na tem prvenstvu!

Tudi v drugem setu so plavi v začetku povedli, kmalu pa se je izkazalo, da proti taki ekipi ni mogoče igrati brez enakovrednih menjav. Petrarca je izkoristila vsako napako Tržačanov, nizala točko za točko, naši pa so se z vsemi močmi skušali upirati. Bor je večkrat osvojil žogo, ki pa so jo Padovanci kmalu spet pridobili. Set se je kmalu končal z odličnim finišem gostov.

V tretjem setu smo opazili precej nerazume v vrstah naših fantov. Ko so uvideli, da je obramba Petrarce skoraj neranjiva, so prehitro položili orožje.

Zadnji set se je začel katastrofalno za plave, saj so gosti v nekaj minutah povedli s 6:0. Tedaj so Borovci zbrali še slednje moči, zaigrali so odlično. Plesničar je pošiljal na nasprotno stran prave bombe, mislili smo že, da bodo gostje klonili. Humhal je bil prisiljen klicati dva time-outa in se poslužiti več menjav. Prav ko so se Borovci približali nasprotniku, pa jim je zmanjkalo moči, da so morali položiti orožje.

Naši fantje so odšli z igrišča z dvignjeno glavo. Zaigrali so na visoki tehnični ravni, kot malokdaj; njihova požrtvovalnost je bila vredna vsega občudovanja. Naj jih tolaži zavest, da

so klonili enemu redkih moštev, ki je res ekipa in ki razpolaga najmanj z devetimi skoro enakovrednimi igralci, naši pa so celo tekmo odigrali z isto postavo.

OSTALI IZIDI:

ODBOJKA:

AUDAX (Gorica) - KRAS 1:3

KOŠARKA:

BOR - CAPITAN PIPA (Rovigo) 65-57
ketna

— o —

Z Goriškega

NOVA HIŠA ZELENEGA KRIŽA

Goriško društvo Zelenega križa, ki šteje nad 3000 udov, med temi skoraj eno tretjino Slovencev, si je postavilo na starem prostoru na koncu ulice Morelli novo poslopje. Za stavbo je poleg mestne uprave največ prispevala Goriška branilnica — »Mont«.

V soboto dopoldne so se zbrali razni predstavniki k blagoslovitvi in odprtju novih prostorov te važne goriške ustanove za javno pomoč in bolniške prevoze.

Po kratkem nagovoru je nadškof Cocolin opravil obrede blagoslovitve, nakar so se razvrstili razni govorniki, ki so poudarjali pomen Zelenega križa.

Na koncu je društveni predsednik Candutti naznanil, da bo društvo obhajalo 50-letnico svoje ustanovitve čez dve leti. Ob tej priložnosti se bo v novih prostorih zbral 26. državni kongres vseh združenj za javno po-

ZADNJI KONCERT LETOŠNJE SEZONE

Glasbena ustanova »Città di Gorizia« je v soboto zaključila letošnjo koncertno sezono. K nastopu je povabila Zagrebški violinski kvartet, ki je eden najbolj znanih doma in tudi v svetu. Nastopil je v mnogih evropskih, azijskih in ameriških mestih.

Pri tem koncertu v Gorici je kvartet nastopil s skladbami Amadeja Mozarta, Primoža Ramovša, Alfreda Casella in Mavricija Ravela. Najbolj je poslušavcem ugajal Ravelov kvartet. Ramovšev Triptychon (1970), posvečen zagrebškemu izvajalcem, je zelo zahteven, nima pa dosti melodije.

Vsi ti jesenski koncerti so vedno privabili precejšnje število glasbenih ljubiteljev; med temi tudi vedno skoro polovico Slovencev.

BOŽIČNI KONCERT

Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici bo priredila v nedeljo 27. decembra ob 15. uri običajni božični pevski koncert v stolni cerkvi. Nastopili bodo razni pevski zbori.

Vabljeni so vsi ljubitelji lepe božične pesmi.

PESEM SVETE NOČI

Bilo je 22. decembra leta 1818. Po vsej Salzburški leželi je že nekaj dni divjal snežni metež. V zakurjeni sobi v vasi Oberndorf sta sedela učitelj Peter Mohr in njegov prijatelj organist Franc Ksaver Gruber iz bližnjega Halleina.

»Pri takem vremenu ne moreš domov,« je menil učitelj. Prijatelj je nemo prikimal. »Najbolje je, da ostaneš tukaj za praznike.«

Gruber je vzdihnil in zamišljeno pihal dim iz dolge pipe. »Se bolj kot to me skrbi, da naš župnik ne bo mogel priti za polnočnico sem v Oberndorf. Snežni zameti so previsoki in on je že star,« se je oglasil čez čas.

»Seveda, ne bo mogel. Če se odpravi, pojde v smrt.«

Dolgo sta molčala. Gruber je pretrgal molk: »Ja, toda kaj bo?« Kako bomo na sveto noč brez duhovnika? Tudi maše ne bo.

»To tudi jaz razmišljam. Ne ostane nam ni č drugega, kot da sami opravimo sveto-nočno pobožnost. Jaz bom prebral iz svetega pisma kaj o božjem rojstvu. Ti Franc, pa boš igral na orgle božične pesmi.«

»Hm,« je godrnjal organist in pristavil: »Vse dobro in lepo, kar praviš. Toda — ljudje bodo razočarani, ne bodo doživeli božičnega občutja.«

Vaški učitelj se je obrnil od okna in pogledal organista: »Treba jim bo nuditi kaj veselega.«

»Toda kaj?«

»Ljudi bo treba presenetiti s kako novo božično pesmijo...«

Organist mu je presekala besede: »Z novo božično pesmijo?«

Vprašujoče je zrl v prijatelja: »Kako si pravzaprav to zamišljaš?«

»Treba je najti besede in melodijo, ki bo segla globoko v srce in čustvo.«

Učitelj je s temi besedami segel po zvezku na mizi in je odprl stran. Polglasno je bral: »Stille Nacht, heilige Nacht — Tiha noč, sveta noč, vse že spi, je polnoč.«

Učitelj je prebral božično pesem do konca in je umolknil. Tudi prijatelj ni rekel ničesar. Čez nekaj časa pa se je Gruber dvignil in odšel k orglam ter potegnil registre.

Ko mu je prijatelj Mohr bral svoje verze, mu je že zazvenela bolj v srcu kot v ušesih tudi melodija.

Zdaj jo je že zaigral.

Naslednji dan je učitelj Mohr učil svoje učence peti Sveto noč. S še bolj svetlimi glasovi so jo peli pri polnočnici 1818 v cerkvi Oberndorfa.

Novo pesem so peli ves teden v cerkvi in doma pred jasicami vsi vaščani, tako se jim je priljubil preprosti in prisrčni svetonočni napev.

S Salzburškega se je razširil po vsej Avstriji in Nemčiji. Nekaj let kasneje so peli sveto melodijo tudi v Franciji, Italiji in pri nas.

Glasi se danes povsod, koder prebiva človeški rod, ki občuti in praznuje sveto noč.

ZVEZA CERKVENIH PEVSKIH ZBOROV

priredi v nedeljo, 3. januarja 1971, ob 15. uri.

KONCERT BOŽIČNIH PESMI

v cerkvi v SPETRU v Bneneški Sloveniji in v nedeljo, 10. januarja 1971, ob 16. uri v cerkvi Novega svetega nAtona v Trstu.

NOVA KNJIGA O SREČKU KOSOVU

Revija »Zaliv« je izdala te dni v »Kosovelovi knjižnici« knjižico »Srečko Kosovel v Trstu«, ki vsebuje sestavke pesnika samega, njegovega brata Staneta, Borisa Pahorja in Milka Bambiča.

Knjižica šteje 88 strani ter je naprodaj v Tržaški knjigarni in v drugih slovenskih knjigarnah za ceno 800 lir. Nanjo opozarjamo naše bravce.

V torek pred Božičem je izšla tudi nova številka »Zaliva«.

S Tržaškega

DOBRA PREDSTAVA NA OPČINAH

Prosvetno društvo »Tabor« na Opčinah je uprizorilo prejšnjo soboto in nedeljo Nušičevo komedijo v treh dejanjih »Žalujoči ostali«. Predstavi sta privabili mnogo gledavcev, ki so se imenitno zabavali. Nasmejali so se lahko do solz. K temu sta veliko pripomogli poleg smešne vsebine igre res dobra režija in igra.

Med najboljšimi igravci je bila Ljuba Košuta v vlogi vdove Sarke, pohvaliti pa bi morali tudi Antona Kalca v vlogi trgovca Tanasija, Viktorja Sosiča v vlogi Agatona, Metko Kacin kot Vido, Jadranko Simič kot Danico in vse druge. Režiral je prof. Ivan Artač. Igra je tekla gladko, v napetem ritmu. Kot je slišati, jo bodo še ponovili.

TRŽAŠKI OKTET V NABREŽINI

V Nabrežini je nastopil v nedeljo popoldne novo nastali Tržaški oktet. Pred natrpano dvorano »Igo Gruden« je zapel vrsto narodnih in umetnih pesmi, in je s svojo ubranostjo in izdelanostjo povsem osvojil in prepričal občinstvo, da mu je navdušeno ploskalo in zahtevalo ponovitve. Vsekakor nas je novi Tržaški oktet veselo presenetil, zato upamo, da se bo še utrdil in napredoval do čim popolnejše umetniške višine.

Časnikar dr. Matej Poštovan je predaval v soboto zvečer v novi dvorani v ulici Risorta o sindikatih in stavkah. Predavanje je pritegnilo veliko ljudi in po njem se je razvila živahna debata. Pokazalo se je, da take teme naše ljudi resnično zanimajo.

Solistični koncert Glasbene matice

V Mali dvorani Kulturnega doma je v petek Glasbena matica pripravila solistični koncert s pianistko Zdenko Novak, violinistom Rokom Klopčičem in tenoristom Mitjo Gregoračem. Občudovanja vredna je vztrajnost Glasbene Matice, da kljub marsikateremu slabo obiskane-mu koncertu nemoteno nadaljuje z načrtanim programom. Obisk petkovskega koncerta je bil tak, da bi lahko vzel pogum tudi največjemu optimistu.

Navadno je prva točka vsakega programa delo lažjega značaja, ki ima le to nalogo, da izvajavca vpelje in morda seznanji z akustiko prostora. Pianistka Zdenka Novak pa je prav na začetek postavila nedvomno svoj najmočnejši prispevek. Monumentalni preludij, koral in fuga francoskega skladatelja Cezarja Francka so zaživel pred nami v taki popolnosti kakor le malokdaj. Vse skladbe tega skladatelja izdajajo, da je obenem tudi organist. Zato zahteva tudi v svojih klavirskih skladbah čimvečjo barvitost in velik dinamični razpon. S smiselnim uporabljanjem pedalov in neoporečno prstno tehniko je pianistka ustvarila zavirljive zvočne efekte. Polifonsko bogastvo pa je znala posredovati tako, da je bila vsa kontrapunktična zapletenost pred poslušalcem vedno jasna in dojemljiva. Izvedba te Franckove skladbe je bila res vzorna.

Ukmarjeva impresija »Tiho prihaja mrak« je občutena in dognana kompozicija, ki nekoliko

spominja na debussyjevske vplive. Tudi pri njej je pianistka dokazala svojo prefinjeno muzikalnost in lep smisel za senčenje. Popandopulovo »Kolo« pa je kompozicijsko manj prepričljivo. Je sicer v njem mnogo zunanega bleska in virtuozi-zmov, a poslušalcev ni prepričalo in morda tudi pianistke ne. Kljub ne ravno srečno izbrani kompoziciji pa je bila pianistka pravo razodetje. Pokazala je, posebno pri Francku, tolikšen smisel za plastično jasnost, barvitost in tematično oblikovanje, da smo jo z užitkom poslušali.

Violinist Rok Klopčič je prispeval lahkotnejši program. Srebotnjakova »Tretja sonatina« je sicer ambiciozno napisana skladba, ki upokteva tudi sodobnejša sredstva (med njimi tudi že nekoliko izrabljene skoke septim), a ni zapustila posebnega vtisa. Sarasatejeve »Ciganske melodije« so pa tako preračunane le na zunanji efekt. Violinist je dokazal solidno tehnično pripravljenost, je pa interpretativno nekoliko preveč akademski.

Vokalni prispevek je dal tenorist Mitja Gregorač, ki je zapel nekaj samospevov Linhartarja, Beethovna in Duparca. S svojim simpatično obarvanim glasom jih je podajal zelo prizadevno in pokazal mnogo smisla za komorno muziciranje. Oba solista je spremljala pianistka Novakova in tudi kot spremljevalka potrdila svojo naravno muzikalnost.

Ubaldo Vrabec

Zatirani katalonski narod

Od časa do časa se pojavijo v časopisju in v radiotelevizijskih dnevnikih vesti o protektih in stavkah na univerzi v Barceloni, glavnem mestu Katalonije. Vedno spet slišimo, da je katalonščina prepovedana kot uradni jezik v svoji lastni domovini. Mislimo, da je skoro vsakemu Slovencu znan obstoj katalonskega naroda in da mu pomeni tragičen primer zatiranega ljudstva, ki nikakor ne more priti do svojih narodnih pravic. Toda le malokdo ve kaj natančnejšega o njem.

Zahodnoevropski tisk večkrat označuje Katalonce za »daleč najštevilnejšo manjšino v zahodni Evropi«. Toda to seveda ni res, kajti to pomeni zamenjavanje pojmov manjšine in nesvobodni narod. Narodna manjšina je vedno le del nekega naroda, ki je ostal zunaj svoje narodne države, pod tujo oblastjo, ali z mejo odrezan od svojega matičnega naroda v drugi državi, četudi tista država ni njegova narodna država. Katalonci pa so nesvobodni narod na tleh Iberskega polotoka, ne pa manjšina, čeprav jim seveda grozi nevarnost, da s časom postanejo manjšina na lastnih tleh, kot se je to že zgodilo z raznimi narodi v Sovjetski zvezi.

Katalonija leži v severovzhodni Španiji in predstavlja izrazito mediteransko deželo. To pa je le etnično-geografski pojem, kajti v politično - upravnem pogledu Katalonija ne obstaja. Katalonci imajo večino v španskih provincah Barcelona, Gerona, Lerida in Tarragona. K pojmu Katalonija spadajo tudi Balearski otoki. Poleg tega žive Katalonci v francoskem departmaju Roussillon z glavnim mestom Perpignan in v državi Andorra. Andorra je dejanska katalonska država, edino tam je katalonski jezik tudi uradni jezik. V omenjenih španskih provincah živi nad šest in pol milijona Kataloncev. Upoštevajoč pa tudi Katalonce v Franciji in v Andorri pa je vsega skupaj okrog sedem milijonov Kataloncev. Toda njihovo točno število je težko dognati, ker katalonska narodnost ni priznana v Španiji. Nekatere statistike navajajo, da govori 24 odst. prebivalstva v Španiji katalonsko, potemtakem bi bilo Kataloncev v Španiji celo okrog sedem in pol milijona, toda mnogi se javno verjetno v sedanjih razmerah ne bi priznali za Katalonce, kljub temu da še govorijo katalonsko, ker so izgubili politično zavest pripadnosti h katalonskemu narodu ali ker se boje. To je usoda vseh za-

tiranih narodov in narodnih manjšin, kot pa na žalost dobro vemo tudi mi Slovenci. Skoraj vsi Katalonci so katoliške vere.

Ime Katalonija izhaja iz izraza Gotland — Dežela Gotov, v latinski obliki Catalandija in nato Catalonia. Preden so namreč v 8. stoletju Arabci zavzeli Iberski polotok, je obstajalo tam kraljestvo Vizigotov (Zahodnih Gotov) in težišče tistega kraljestva je bilo v Kataloniji, pod Pireneji. Katalonci so tako dejansko narod, ki je nastal iz mešanice prvotnega poromanjenega prebivalstva in gotskih osvajavcev. Seveda pa so bili Goti v veliki manjšini, morda so predstavljali le 10 odstotkov prebivalstva ali še manj. Sami so se sicer hitro asimilirali Romanom, dali pa so deželi ime, odločilno prispevali k izoblikovanju katalonskega naroda, in zapustili svoje sledove v katalonskem (pa tudi v kastilskem) jeziku. Precej besed je namreč gotskega izvora.

V srednjem veku, po osvoboditvi izpod arabskega jarma, je bila Katalonija bolj ali manj svobodna in neodvisna in Katalonci so bili eden najvažnejših trgovskih narodov v Sredozemlju. Odlikovali so se tudi v križarskih vojnah. Z utrditvijo in raztegnitvijo kraljevske oblasti v osrednji Španiji (Kastiliji) pa so prihajali vedno bolj pod oblast Madrida in končno so popolnoma podlegli tuji sili, bolj s političnimi in ozemeljskimi »transakcijami« med fevdalci kot na bojiščih. Španska republika jim je priznala avtonomijo, zato so se hrabro bojevali na njeni strani, enako kot Baski, vendar so podlegli in s koncem republike je bilo konec tudi njihove avtonomije. Danes so nepriznani kot narod

in brez vsakih pravic. Katalonščine sploh ne poučujejo v šolah, in je prepovedana tudi kot knjižni jezik. Vendar pa lahko izhajajo v katalonščini, pojmovani od španskih oblasti kot »dialekt« kastilskega jezika, verske knjige in nekaj verskih listov, a še to predvsem po zaslugi raznih pogumnih samostanov in duhovnikov, medtem ko so škofje po večini Kastilijanci ali Katalonci, ki so že izgubili narodno zavednost in tajijo svojo narodnost. Največja trdnjava katalonščine kot knjižnega jezika je znani samostan Monserrat, ki velja tudi kot središče duhovnega odpora Kataloncev proti višjemu kleru v Kataloniji, ki je vse preveč orodje Francove diktature in potujčevanja. »Mi se sploh več ne brigamo za škofo,« je izjavil neki katalonski bogoslovni profesor.

Kljub vsemu zatiranju katalonščine izide letno nad 500 knjig v katalonskem jeziku, delno verskih, kot rečeno, precej pa jih natisnejo v Andorri, med katalonsko manjšino v Franciji in v emigraciji. Tako katalonščina le še živi tudi kot knjižni jezik in le čaka na vstajenje.

Katalonija je podobno kot Slovenija v Jugoslaviji najbolj industrializirani del španske države. To pa prinaša s seboj nevarnost hitrejšega razkrajanja narodne celote. V katalonska mesta se priseljuje namreč vedno več Kastilijancev, tako da ima celo glavno mesto Barcelona že polovico, če ne več, kastilskega prebivalstva. Vendar se nekateri od priseljencev nauče katalonščine. Toda v daljšem razdobju to seveda nujno vodi k razkroju katalonskega naroda. Upati je le, da bo politični razvoj v Španiji, vsaj po izginotju diktatorja Franca, napravil temu konec in prinesel katalonskemu narodu svobodo, bodisi avtonomijo ali neodvisnost.

NARAVA NAJ ŽIVI

(Nadaljevanje s 7. strani)

dar pa so ekologi precej enakega mnenja, ko svetujejo oblike boja proti zastrupljanju okolja. Očistiti je treba najprej najbolj ogrožene kraje. Porazdeliti odgovornost na državno, deželno in krajevno raven. Pospešiti raziskavo ekoloških problemov, o katerih se še zelo malo ve. Preučevati stranske učinke novih proizvodov in kemikalij pred uporabo. Za vsak proizvod določiti, kaj z njim, ko odsluži svojim namenom. Skušati odpadke ponovno uporabljati — odpadki ene tovarne lahko predstavljajo material, s katerim deluje druga. Vsi ekologi so si tudi enotni v mnenju, da mora človeštvo na kak način urejevati rojstva. Kajti čim več ljudi bo na zemlji, tem več odpadkov in okuževanja bo; in zemlja tudi ne bo mogla več vseh prehranjevati. Predvsem pa je treba osveščati vsakega posameznika, kajti le s skupno voljo in akcijo bomo lahko ozdravili bolno naravo, očistili naš dom v vesolju in zagotovili človeštvu pravico do dihanja.

Peter

SKUPNI POSVET

V nedeljo 20. decembra 1970 so se zbrali na skupnem posvetu predstavniki Narodnega sveta koroških Slovencev ter Slovenskega ljudskega gibanja iz Gorice in Trsta. Zastopniki slovenskih organizacij so si izmenjali stališča glede nekaterih dogodkov, ki so v zadnjem času pretresli vse zamejske Slovence.

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

PO VELIKEM USPEHU NA TURNEJAH V ZDA IN SZ BO GOSTOVAL V TRSTU SVETOVNO ZNANI HRVATSKI FOLKLORNI ANSAMBEL

L A D O

Ljubitelji jugoslovanskih narodnih plesov in pesmi si bodo lahko ogledali njegov nastop v KULTURNEM DOMU

V soboto 26. in
v nedeljo, 27. decembra,
obakrat ob 16. uri.

— o —

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

JAKA ŠTOKA

MOČ UNIFORME

komedija v petih dejanjih

V nedeljo, 27. decembra ob 17. uri v Marijinem domu v ROJANU

— o —

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Kulturni dom

JANKO MODER

K E K E C

(Dramatizacija povesti J. Vandiota Kekec nad samotnim breznom)

V torek, 29. decembra, ob 16. uri
v sredo, 30. decembra ob 16. uri.

— o —

Vsem zvestim obiskovavcem, dragim prijateljem in neutrudnim sodelavcem naj se vzdigne zastor za srečno, zadovoljno in uspešno leto 1971! Prirčen uvod v to našo željo pa naj bodo veseli božični in novoletni prazniki!

Slovensko gledališče v Trstu

RADIO TRST A

• NEDELJA, 27. decembra, ob 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 9.45 Glasba za harfo; 10.45 Za dobro voljo; 11.15 Z. Tavčar: »Dvojčka Gad in Modras«; 11.35 Ringaraja za naše malčke; 11.50 Vesele harmonike; 12.00 Nabožna glasba; 12.15 Vera in naš čas; 12.30 Staro in novo v zabavni glasbi predstavlja Naša gospa; 13.00 Karakteristični ansambli; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.30 M. Držić: »Triptič de Utočce«; Komedijska; 16.50 Parada orkestror; 17.30 Revija zborovskega petja; 2. del koncerta Zveze cerkvenih pevskih zborov s Tržaškega; 18.00 Miniaturni koncert; 18.45 Bednarik »Pratika«; 19.00 Lahka glasba; 19.15 Sedem dni v svetu; 19.30 Filmska glasba; 20.30 Šport; 20.30 »Ljudske pesmi«; 21.00 Semenlj plosč; 22.00 Nedelja v športu; 22.10 Sodobna glasba; 22.20 Zabavna glasba.

• PONEDELJEK, 28. decembra, ob: 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Šopek slovenskih pesmi; 11.50 Trobentač Hirt; 12.10 Kalanova »Pomenek s poslušavkami«; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Tržaški mandolinski ansambel; 17.20 Za mlade poslušavce: Disc-timeč pripravljata Lovrečič in Degantuti; 17.35 Vaše berilo; 17.55 Ne vse, toda o vsem; 18.15 Umetnost, književnost in prireditve; 18.30 Deželni skladatelji; 18.50 A. Verchuren in njegov ansambel; 19.10 »Odvetnik za vsakogar«; 19.15 Zbor »Sant'Antonio Vecchio«; 19.30 Revija glasbil; 20.00 Športna tribuna; 20.30 Glasbena razglednica; 21.00 A. Rebula: »Dva pejzaža z gmajne«; 21.15 Romantične melodije; 21.50 Slovenski solisti; Pianist Marijan Lipovšek. Lipovšek: 5 ljudskih pesmi; 22.05 Zabavna glasba.

• TOREK, 29. decembra, ob: 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Šopek slovenskih pesmi; 11.50 Saksofonist Rollins; 12.10 Bednarik: »Pratika«; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Za mlade poslušavce: Plošče za vas - Novice iz sveta lahke glasbe; 18.15 Umetnost; 18.30 I Virtuosi di Roma; 18.45 »Brasilia Ritmos«; 19.00 Otroci pojo; 19.10 E. Cevc: Preproste stvari »Bogkov kot«; 19.25 Moški zbor »V. Mirk«; 19.45 Glasbeni best-sellerji; 20.00 Šport; 20.30 Strauss: »Kavalir z rožo«, opera.

• SREDA, 30. decembra, ob: 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Šopek slovenskih pesmi; 11.50 »50 Fingers... 5 Guitars«; 12.30 Brali smo za vas; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Za mlade poslušavce: Ansambli na Radiu Trst; 17.35 Slovarček sodobne znanosti; 17.55 Jevnikar: »Slovenščina za Slovence«; 18.15 Umetnost; 18.30 Kontrabasist Pederzani, pri klavirju Rossljeva; 18.50 »The Finnjenkas«; 19.40 Higiena in zdravje; 19.20 Jazz; 19.40 »Beri, beri rožmarin zeleni«; 20.00 Šport; 20.30 Simf. koncert; V odmoru (21.00) Za vašo knjižno polico; 21.45 Melodije v polmraku; 22.05 Zabavna glasba.

• ČETRTEK, 31. decembra, ob: 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Šopek slovenskih pesmi; 11.50 Hampton in njegovi solisti; 12.10 Družinski obzornik; 13.30 Glasba po željah; 17.20 Za mlade poslušavce: Disc-time; 17.35 Kako in zakaj; 17.55 Ne vse, toda o vsem; 18.15 Umetnost; 18.30 Recital čelisti Mordeja pri klavirju Lipovšek. Lipovšek: Balada; 19.10 Pisani balončki; 19.30 Izbrali smo za vas; 20.00 Šport; 20.30 Najboljše popevke leta; 21.00-24.00 Silvestrov ples po želji poslušavcev

• PETEK, 1. januarja, ob: 8.30 S prijetno glasbo v Novo leto; 9.00 Sv. maša; 9.45 Franck: Korol v a molu za orgle. Igra Bergant; 10.00 Revija godal; 10.40 Za veselo razpoloženje; 11.00 Vivaldi - Malipierova pred.; Štirje letni časi, za violino godala in čembalo. Godalni orkester Glasbene Matice iz Trsta vodi Kjuder. Solist Bravničar; 11.45 Božične pesmi; 12.10 Kaj pričakujemo od Novega leta - drobne želje velikih in malih; 12.25 Glasba po željah; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.30 Britten: Angleške ljudske pesmi. Merku: Divertimento II., 5 ljudskih pesmi iz Beneške Slovenije za tenor in komorni ork. Komorni ansambel »S. Osterc« iz Ljubljane vodi Petrič. Solist Gregorac; 16.00 T. Curk »Prvo popisovanje«. Radijska igra; 16.40 Plesna čajanka; 17.20 Za mlade poslušavce: Govorimo o glasbi; 18.15 Priljubljene melodije; 18.40 Otroški zbori in solisti; 18.55 Sodobni ital. skladatelji; 19.10 »Pratika« Valentina Vodnika; 19.20 Ženski vokalni kvartet vodi Bučar; 19.40 Novosti v naši diskoteki; 20.00 Šport; 20.30 Gospodarstvo in delo. 20.45 Koncert operne glasbe; 21.45 Folklorni plesi; 22.05 Zabavna glasba.

• SOBOTA, 2. januarja, ob: 7.30 Jutranja glasba; 11.35 Šopek slovenskih pesmi; 11.50 Veseli

POTOVANJE PO SKANDINAVIJI**VIATICUS**

XXI.

Vstopnine ni. Vsak Norvežan ima pravico, da si prosto in brezplačno ogleduje snovne priče visoke kulture, ki so jo ustvarili njegovi predniki — njegovi predniki pa so bili že ljudje kamene dobe v Skandinaviji, kajti prebivalstvo na skandinavskem polotoku se ni nikdar v večji meri menjalo kot v deželah celinske Evrope, kjer so ljudstva izpodrivala druga drugo in se neprestano bojevala za boljši prostor pod soncem. Ljudje, ki so prišli s celine, so le počasi sledili ledenikom, ki so se umikali proti severu, in so ostali, do koder so prišli. Njihovi potomci so še danes tam.

Nordijci, posebno Norvežani, ne poznajo šovinizma in sovraštva do drugih narodov, vendar pa na vsak korak kažejo svoj narodni ponos in samozavest. Ker se jim ni treba več bati za narodno svobodo in neodvisnost, za jezik in narodno samobitnost, v njihovi narodni zavesti ni nroveze ali strastnosti, neprestane defenzivne ofenzivnosti ali celo zapadanja v romantične mite, kot npr. pri Slovencih, ampak so v izražanju svoje narodne zavesti in ponosa mirni, prijazni, dobrohotni, a trdni, s čutom za mero, kaj je prav in kaj ni, kaj je pametno in smiselno in kaj ne.

V isti zgradbi so razstavljene tudi etnološke zbirke z raznih krajev sveta, ki so jih zbrali norveški raziskovalci, vendar nisem

OBVESTILO BRAVCEM

Naročnike in bravce opozarjamo, da prihodnja številka Novega lista ne bo izšla v četrtek, 31. t. m., ampak v četrtek, 7. januarja 1971.

Uprava

imel časa, da bi si jih ogledal. Upam, da si jih bom kdaj pozneje. Seveda pa je v Oslu še več drugih muzejev, ki so vsi vredni ogleda.

Popoldne sem se odpeljal z avtobusom na polotok Bygdöy blizu Osla, kjer je urejen Ljudski muzej starih norveških zgradb, od najbolj preprostih koč do kmečkih hiš, graščinskih zgradb, tipičnih meščanskih hiš prejšnjih stoletij in znamenitih lesenih cerkva. Značilni rumeni avtobusi čakajo zadaj za Stortingom (parlamentom) in vožnja traja kakšne

Vso slovensko javnost, tudi v Trstu, je pretresla nepričakovana novica o smrti slovenskega gledališkega prvaka Staneta Severja. Po predstavi njegovega recitala v Ribnici na Pohorju 19. t. m. ga je v garderobi zadela kap. Star je bil šele 56 let. Pokopali so ga v torek na Žalah. Vsi smo ga gotovo bolj cenili in imeli radi, kot smo to pokazali, in hudo nam je za njim. Globoko žaluje za njim slovenska Talija.

motivi; 12.10 N. Kuret: Ljudska verovanja in vraže; 13.30 Glasba po željah; 14.45 Glasba iz vsega sveta; 15.55 Avtoradio; 16.10 Operetni odlomki. 17.00 Pevci pred mikrofonom; 17.20 Ščepce poezije; 17.30 Za mlade poslušavce: Sobotni sestanek; 17.50 Moj prosti čas; 18.15 Umetnost; 18.30 Nepozabne melodije; 19.10 Prosvetno društvo v Štandrežu; 19.25 Zbor »T. Tomšič« iz Ljubljane, vodi Munih; 19.45 The Modern Jazz Quartet; 20.00 Šport; 20.45 Nenavadne in skrivnostne zgodbe: A. Marodič: »Sorima«; 21.05 Lastov orkester; 21.30 Vabilo na ples; 22.30 Zabavna glasba.

pol ure skozi mirna predmestja. Ko sem se približal avtobusu, sem zaslišal iz notranjosti resnično lepo in čudovito ubrano deklisko petje, kakršno se le malokdaj sliši tudi v najboljših koncertnih sporedih. Melodija je bila živahna in vesela ter zelo lepa. Najprej sem mislil, da pojejo norveška dekleta, toda ko sem vstopil, sem iz besedila spoznal, da pojejo francosko. Bile so štiri francoske študentke, še zelo mlade. Ena je bila blondinka, čudovito lepa, najprikupnejše dekle, kar sem jih srečal v Skandinaviji. Sedele so v avtobusu raztreseno, ker niso dobile prostora skupaj, toda to jih ni motilo, da ne bi pele. Vožnja na Bygdöy traja pol ure in pele so vso pot, pesem za pesmijo, same vesele melodije, polne ritma. Bile so ljudske in študentske popevke. Vsi smo jih radi poslušali in ko smo se jim pri izstopu zahvalili in jih pohvalili, so bile vesele.

(dalje)

Pisma uredništvu

BOMO ZAMAN ČAKALI?

12. decembra so na Poljskem izbruhnili krvavi nemiri. Neposreden vzrok za demonstracije je bilo baje občutno zvišanje cen osnovnim življenjskim potrebščinam. Časopisi in radijske postaje so poročali o stankah v pristaniščih in tovarnah, o demonstracijah. Vojska in policija sta ostro reagirali ne samo s solzilci in gumijavkami, temveč tudi s tanki in streljanjem direktno v množico. Po mnenju nekega danskega časnikarja, ki je bil v Gdansk, je samo smrtnih žrtev preko 300.

Na varšavskem radiu pa je bilo podano poročilo, ki je naprtilo odgovornost za nemire sumljivim elementom ter obenem obtoževalo, da so delavci nasledili državi sovražni propagandi.

Čudno podobna so si oblastvena tolmačenja vsakega nezadovoljstva. Tudi v dobi fašizma so uradne izjave in uradni časopisi pripisovali vsak znak nezadovoljstva le poklicnim hujskačem, delomrznežem in moralnih ničvrednežem. Glede slovenske manjšine Julijske Krajine so večkrat napisali, da je tukajšnje prebivalstvo mirno in dobro in da bi rado spoštovalo zakonitost, ko bi ne bilo gotovih hujskačev in lažnih intelektualcev, ki begajo in hujskajo miroljubno prebivalstvo. Tudi za naciste so bili pripadniki raznih odpor-niških gibanj le banditi. Prav tako označuje španski frankizem baskovske borbe za svobodo.

Trpka in za bodočnost nič dobrega obetajoča je ugotovitev, da so uradne izjave pod vsemi podnebj in v okviru vseh ideologij skoro vedno lažnjive in da oblast svoje argumente opira na dejstvo, da je oborožena.

Po trenutnem vladnem stališču izgleda, da so na Poljskem šli s tanki proti delavstvu in da so padle nedolžne žrtve. Ali bo sedanja poljska vlada poiskala krivce? Ali bodo pri nas napredne stranke, ki branijo interese proletariata, tudi v tem primeru uprizorile protestne demonstracije v korist poljskih delavcev?

Dvomim. Saj še sedaj čakamo na protestne manifestacije proti nasilni okupaciji Češkoslovaške. In mislim, da bi morali protestirati tudi proti preganjanju sovjetskih razumnikov in Nobelovih nagrajencev.

Tragično in naravnost grozljivo je, da bomo zaman čakali na jasne in nedvoumne proteste tistih, ki se proglašajo za graditelje boljše in pravičnejše družbe.

U. Vrabec

TISKARNA BUDIN

GORICA — Riva Piazzutta 18 — Telefon 26-76

Moderno sodobno opremljeno podjetje sprejema vsa tiskarska dela po zmernih cenah ter jih točno izvrši

VOŠČI VSEM SVOJIM CENJ. NAROČNIKOM, VESELE BOŽIČNE IN NOVOLETNE PRAZNIKE

Kmečka banka

Ustanovljena leta 1909

r. z. z o. z.

GORICA

ULICA MORELLI, 14 - TELEFON 22-06

Hošič Giuseppe

Trgovina čevljev, velika izbira, solidna in poceni postrežba

GORICA - Piazza Vittoria - Tel. 81-205

BAUCON

Trgovina z modnim blagom, solidna in poceni postrežba

GORICA

Via Carducci - Gosposka ulica

Električne in vodovodne napeljave

STANKO KOREN

GORICA - Ul. Mattioli 11 - Telefon 32-71

Zaloga drv, premoga in stavbnega materiala - ploščice

SAJOVICGORICA - Trg Cavour, 6 - Tel. 34-96
Stari Trg**PODJETJE ČUK GORICA**Trg Cavour, 9
Corso Verdi, 54Tel. 35-36
Tel. 21-60**KLOBUČARNA M. LEBAN**

GORICA - Ul. Rastello, 8 - Tel. 39-07

Lepa izbira moških klobukov - tudi znamke »Panizza« in »Barbisio« - ter ženskih in otroških klobukov, čepic, dežnikov itd.

Import Export JOSIP KERŠEVANI

di B. KERSEVANI & C. Coc. n. c.

GORICA - Korzo Italija, 75 - Tel. 26-43

Gostilna „Pepi“

Oslavje pri Gorici - Telefon 51-74

vošči vsem cenjenim gostom in prijateljem vesele praznike in dosti sreče v novem letu. Priporoča jim svojo dobro kapljico in domačo kuhinjo ter vabi na prijeten oddih ob praznikih in silvestrovanju.

VINOAGRARIA

(inž. Josip Rustja)

GORICA

Trg Vittoria - Travniki - Telefon 53-95

Pol stoletja znana trgovina z vsemi kmetijskimi potrebščinami, semeni, čebulki in plastično opremo vošči vsem svojim cenjenim odjemalcem

VESELE BOŽIČNE IN NOVOLETNE PRAZNIKE

GOSTILNA

PAULIN

Toči pristna briška vina z domačo kuhinjo

GORICA - Viale XX Settembre, 138

ZNANA URARNA IN ZLATARNA

SULIGOJGORICA - Ul. Carducci, 49 - Tel. 56-57
(Gosposka ulica)BOGATA IZBIRA ČEVLJEV
IN OBUTVE VSEH VRST**KOSIČ**

GORICA - Raštel 1/7 - Telefon 51-62

vošči vsem cenjenim odjemalcem

Vesele in srečne božične praznike
ter dosti uspehov v novem letu 1971**KATOLIŠKA KNJIGARNA**

GORICA - TRAVNIK

Piazza Vittoria 25 - Telefon 24-07

PAPIRNICA

KNJIGARNA

DEVOCIONALIJE

Na drobno in na debelo

Bogota izbira

KEROZEN - DRVA - PREMOG

TVRDKA

IVAN VETRIHKar naročite pri nas,
Vam za Gorico in okolico
v dnevu dostavimo na dom

Tel. 25-27 GORICA ul. Lantieri 5

Agraria

PRI DARKOTU

GORICA

Ul. Carducci (Gosposka) 45

Trgovina vsakovrstnih kmetijskih, vrtnarskih, kletarskih in hlevskih potrebščin, semen in gnojil

vošči ceni, odjemalcem srečen božič in veselo novo leto

Tvrška Princič Ivan

KRMIN (CORMONS) - Tel. 61-32

Viale Venezia Giulia 6

TOVARNA POHIŠTVA IN TRGOVINA Z LESOM

vsem svojim cenjenim protrošnikom, dobaviteljem, prijateljem in znancem
VOŠČI VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO NOVO LETO

Vsem svojim gostom, prijateljem, znancem in sodelavcem želimo:

*Vesele božične praznike ter
srečno in uspešno novo leto 1971!***HOTEL BLED in
HOTEL DANIELA**

Roma - Rim Via S. Croco in Gerusalemme, 40

Lastnik V. LEVSTIK

Vesele božične praznike in srečno novo leto želijo:

HOTEL

„PRI POŠTI“

TRST - Trg. Oberdan, 1 - Tel. 24-157

vošči svojim cenjenim gostom
srečno in uspeha polno novo leto

B I F E'

Pino

TRST - Ul. Ghenga, 3 Tel. 24-780
vošči vsem vesele praznike

TRST - Ul. Carducci 15

Telefon 29-656

Bogata izbira naočnikov, daljnogledov,
toplomerov in fotografskega materiala

Miran Kuret

ZALOGA VINA, LIKERJEV - UVOZ - IZVOZ

TRST - Ul. Valdirivo, 3 - Tel. 28-926

želi svojim odjemalcem uspešno novo leto!

PODJETJE

Milan Ambrožič

TRST - Ul. Moreri 7 - Telefon 41-42-77

URARNA IN ZLATARNA

MIKOLJ

TRST - Campo S. Giacomo, 3 - Tel. 95-881

Bogata izbira švicarskih ur
in lično izdelane zlatnineTRGOVINA NA DROBNO
IN NA DEBELO

Keržè

TRST - Trg. S. Giovanni, 1 - Tel. 35-019

Emajlirani štedilniki in peči najmodernejših oblik za vsa goriva. Popolne opreme za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki, dekorativni predmeti umetne obrti od keramike do brušenega stekla. Lestenci ter vseh vrst električne luči klasične in moderne oblike

PRODAJA TUDI NA OBROKE

Trgovina z manufakturnim blagom
in modno drobnarijo

Kristan Susič

TRST - Ul. Roiano, 2 - Tel. 41-54-66

želi cenjenim odjemalcem
vesele praznike in mnogo uspeha!

BUFFET

Tomažič

TRST
Ul. Cassa di Risparmio, 3 Tel. 35-301Kranjske klobase in kraški teran
dobiš pri TOMAŽIČU vsak dan

Trgovina kmetijskih strojev in orodja

Marinac Vladislav

Trst, Str. Vecchia dell'Istria 64 - Tel. 810-211

Umetna gnojila - Krma za živino - Prvovrstna semena lastnega pridelka in inozemska Trte, sadna drevesa, razne cvetlične sadike vrtnice, vošči vsem odjemalcem vesele praznike

TRGOVINA JESTVIN

Alojz Jerkič

TRST, Strada Vecchia dell'Istria, 64
Telefon 810-210vsem svojim odjemalcem in prijateljem želi
vesel božič in uspeha polno novo leto!

tiskarna

graphis

trst

ulica sv. frančiška 20

Tel. 29-477

Giacomo Vatovec Succ.

TRST - Ul. Torrebianca, 19

Tel. 69-077 - 37-561

IMPORT - EXPORT

vošči vesele praznike vsem znancem in
prijateljemZNANA SLOVENSKA TRGOVINA
Z MANUFAKTURO IN TKANINAMI

EUROTEX

MARIO FERFOLJA

TRST - Ul. Mazzini, 46 - Telefon 94-550

želi svojim cenjenim odjemalcem
tu in onstran meje vesele praznike!

GOSTILNA

Ostrouška

TRST - Ulica S. Nicolò, 1 - Tel. 37-918

Stojan Udovič - Franc

TRST - Piazza Ponterosso, 5
in piazza Vecchia, 2 Tel. 29-686Manufakturna trgovina z blagom z veliko
izbiro moškega in ženskega blaga ter vsa-
kovrstne konfekcije

želi svoji cenj. klienteli srečno novo leto

KATRCA

14 prelepih narodnih
na gramofonski plošči

P o j e

SLOVENSKI OKTET

Katrc
Žagorski zvonovi
Zdej n'ča bom več hodov
Je vpihnila luč
Njav čez izaro
Vasovalec
Žabe
Pri farni cerkvi
Oj te mlinar
Pesem o Martinku KebruPuobeč sem star šele 18 let
Ljubezenske pesmi iz Rezijske
Srce je žalostno
Juhe, puojdamo v škuofeče

tržaška knjigarna

TRST - Ul. SV. FRANČIŠKA 20

☎ 61-792

BCI KB**BANCA DI CREDITO DI TRIESTE**

S. P. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 600.000.000 - VPLAČANIH LIR 300.000.000

Tekoči računi — hranilne vloge — krožni čeki

varnostne skrinjice — neprekinjena blagajna

Dopisniki po vsej Italiji

MENJALNICA TUJE VALUTE

TRST - ULICA FABIO FILZI ST. 10

TEL. ST. 38-101, 38-045

BRZOJAVNI NASLOV: **BANKRED**

»EDILNA«

Pertot Zvonimir

s.a.s. di Pertot

TRST - Barkovlje, Ul. Boveto, 24 - Tel. 413-000

Srečno novo leto
želi vsem cenjenim odjemavcem**Avgust Gregorič**

TRGOVINA JESTVIN

TRST
Ul. Commerciale, 25 - Tel. 29-658

Potovalni in turistični urad

»AURORA«

TRST - Ul. Cicerone, 4 - Telefon 29-243

Trgovina jestvin

MARCEL NADLIŠEK

TRST - Ul. Pascoli, 27 - Tel. 722-351

vošči vsem prijetno novo leto

Trgovina in delavnica čevljev

GEC

ROJAN

Trg tra i Rivi, 2 - Tel. 41-43-73
vošči vesele praznike!

Urarna in zlatarna

GRUDEN KAREL

TRST - Ul. Battisti, 13 Tel. 96-306

Ribarnica

PERTOT MARČELA

Trst - Barkovlje, Ul. Perarolo, 2 - Tel. 410-330

želi vsem vesele praznike!

Trgovina z jestvinami

MILAN BEVK

TRST - Ul. D'Annunzio, 9 - Telefon 741-572

Vesel božič in srečno novo leto 1971 želi

Trgovina z jestvinami

VISINI

TRST - Ul. Roma, 15 - Tel. 61-502

AVGUST ŠTOKA

TRGOVINA JESTVIN

TRST - Ul. Commerciale, 94 - Tel. 35-030

Vesele praznike

GOSTILNA**NINI**vošči cenjenim gostom
vesel božič in srečno novo leto 1971
TRST - Ul. Valdirivo, 32 - Tel. 38-915

Zaloga drv in premoga

ANTON FLORIDAN

TRST - Ulica Ricci, 4 - Tel. 95-714

Manufaktura in papirnica

MILAN SANCIN

TRST, Str. Vecchia dell'Istria - Tel. 811-205

vošči cenjenim odjemalcem
srečno novo leto 1971

Najlepše cvetlice dobite pri

»IVANKI«

TRST - Ul. dell'Istria, 10 - Tel. 95-052

Obilo uspeha in sreče v novem letu 1971

želi cenjenim odjemavcem

Trgovina jestvin OREL JOŽE

TRST - Ul. Geppa, 8 - Tel. 23-869

Mlekarna

MARTELANC VIDA

TRST - Ul. Miramare, 50 - Tel. 410-423

vošči vsem cenj. odjemavcem vesele praznike

GOSTILNA KOBOL (JADRAN)TRST - Ul. dell'Industria, 16 (Sv. Jakob)
Telefon 744-505

želi vesel božič in srečno novo leto

FOTO STUDIO

EGON

Trst - Ul. Oriani 2/1 - Tel. 93-295 (Barriera)

ZLATARNA

SPLENDENTE (Škerlj)

TRST - Ul. F. Filzi, 5 Tel. 68-374

vošči cenjenim odjemavcem srečno novo leto

Zaloga tepih. papirja

T. PANJEK GODINA

TRST - Ul. Mazzini, 7 - Tel. 37-636

Drogerija

ČEKET

TRST - Ul. Solitario - Tel. 95-442

želi odjemavcev vesele praznike!

Trgovina z jestvinami

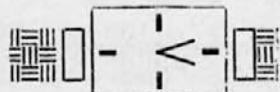
ANDREJ OBERSNEL

TRST - Ul. Maiolica, 1 - Tel. 93-070

**ZALOGA VSAKOVRSNEGA
STAVBNEGA MATERIALA****Daneu Alojzij**

OPČINE - Proseška ul., 13 - Tel. 211-044

URARNA IN ZLATARNA

ANTON MALALAN

OPČINE - Narodna ulica, 77 - Tel. 211-034

ZALOGA STAVBNEGA MATERIALA**CELESTINA DANEU - DANIELI**

OPČINE - Narodna ulica, 77 - Tel. 211034

OPČINE**DRUŠTVENA PRODAJALNA
NA OPČINAH**

z. z. p. p.

OPČINE, Alpiska ulica, 85
Telefon 211-054

TRGOVINA JESTVIN

ŠKABAR JOSIP

OPČINE - Narodna ulica, 42 - Tel. 211-026

se vljudno priporoča svojim odjemavcem
tu in onkraj meje**GOSTILNA****EMILIJA SOSIČ - VREMEC**

OPČINE - Narodna ulica, 65

Vesel božič in uspeha polno novo leto 1971